STEVEN SPIELBERG DIGITAL YIDDISH LIBRARY
NO. 03412

DI YORSHIM

Sholem Asch

THE MAX PALEVSKY
YIDDISH LITERATURE COLLECTION

NATIONAL YIDDISH BOOK CENTER
AMHERST, MASSACHUSETTS

NATIONAL YIDDISH BOOK CENTER
AMHERST, MASSACHUSETTS
413 256-4900 | YIDDISH@BIKHER.ORG
WWW.YIDDISHBOOKCENTER.ORG

•

MAJOR FUNDING FOR THE
STEVEN SPIELBERG DIGITAL YIDDISH LIBRARY
WAS PROVIDED BY:

Lloyd E. Cotsen Trust
Arie & Ida Crown Memorial
The Seymour Grubman Family
David and Barbara B. Hirschhorn Foundation
Max Palevsky
Robert Price
Righteous Persons Foundation
Leif D. Rosenblatt
Sarah and Ben Torchinsky
Harry and Jeanette Weinberg Foundation
AND MEMBERS AND FRIENDS OF THE
National Yiddish Book Center

•

The *goldene pave*, or golden peacock, is a traditional symbol of Yiddish creativity. The inspiration for our colophon comes from a design by the noted artist Yechiel Hadani of Jerusalem, Israel.

The National Yiddish Book Center respects the copyright and intellectual property rights in our books. To the best of our knowledge, this title is either in the public domain or it is an orphan work for which no current copyright holder can be identified. If you hold an active copyright to this work – or if you know who does – please contact us by phone at 413-256-4900 x153, or by email at digitallibrary@bikher.org

שלום אש.

די יורשים

א דראמע אין פיר אקטען.

ווילנער פערלאג פון ב. א. קלעצקין.

איבערדרוקען און איבערזעצען
אָהן דער ערלויבעניש פון דעם
מחבר איז פערבאָטען (געזעץ
פון 20־טען מערץ 1911).
דאָס רעכט אויפצופיהרען בע־
האלט דער מחבר פאר זיך.
Copyright by S. Fischer,
Berlin, 1913.

דרוקעריי פון ב. א. קלעצקין, ווילנא.

פערזאנען:

ה׳ מייזנער, אין די פופציגער יאָהרען.

מאַדאַם רעבעקאַ מייזנער, זיין פרוי, עטוואָס יונגער פון מאַן.

לעאָן, זייער זוהן, אין די דרייסיגער יאָהרען.

יוסטינאַ, זייער טאָכטער, א מיידעל פון 20 יאָהר.

ר׳ שמואל מייזנער, ה׳ מייזנערס פאָטער, אַן אלטער יוד פון 80 יאָהר.

די הראַביניע דאָבראָווסקאַ, א פאָרנעמע פרוי אין די זעכציגער יאָהרען.

מיכאל דאָבראָווסקי, איהר זוהן, אין די דרייסיגער יאָהרען.

קאַרלינאַ דאָבראָווסקאַ, איהר טאָכטער, עטוואָס עלטער פון ברודער.

די אַם יוסטינא׳ס, אין די זעכציגער יאָהרען.

יאַן, א דינער ביי ה׳ מייזנער.

אלע פיר אקטען—ביי ה׳ מייזנער אין הויז.

צייט: בעגענוואַרט.

ערשטער אַקט.

אין דעם סאַלאָן.

א רייך מעבלירט צימער.

ה׳ מייזנער
רופט אריין די פרוי דורך דער טיר.
רעבעקא, רעבעקא!

מ׳ מייזנער
קומט אריין עלעגאנט אנגעטאָן.
האָסט מיך גערופען?

ה׳ מייזנער.
יאָ, — איך האָב עפּיס מיט דיר צו רעדען. ער מאַכט די טיר צו נאָך איהר. דער ראַביע האָט אָנגעקלונגען, ער קומט באַלד אריין אַהער.

מ׳ מייזנער.
אַליין? פּויזע.

ה׳ מייזנער
באַכדענקענדיג.
ווייסטו, וועמען געהערט דער וויזיט?

מ׳ מייזנער.
נו, און וואָס קלערסטו?

ה׳ מייזנער.
וואו איז דאָס קינד?

מ׳ מייזנער.
איז ביי זיך אין צימער. זי איז זעהר אויפגערעגט, זי געהט אַרום, צייט דער ראַביע איז געקומען, ווי אויף אַן אַנדער וועלט; זי זעהט בלייך אויס. דאָס קינד ליידט, בערנאַרד.

ה׳ מייזנער
בעריהרט.
מיין אָרים קינד! — דאָס האַרץ שניידט מיר... ער שיקט איהר אריין קושען דורך דער טיר. אַלץ וועל איך טון פאַר דיר, אַלץ.

מ׳ מייזנער.

וואָס מיינסטו, איז דער הראַביע אַ שידוך פאַר אונזער קינד?

ה׳ מייזנער

קוקט זיך אום, אויב קיינער הערט נישט.

איך וועל דיר זאָגען מיט אַן אמת, מיין פריינד, אַז צופרידען זיין פון שדוך בין איך נישט. ערשטענס, שטעהען זייערע מאַיאָנטקעס נישט גוט! טאַקע דער זוהן איז אַ סטאַטיק, נאָר דער פאָטער, דער געשטאָרבענער הראַביע—דאָס געלד ביי יודען איבערגעלאָזט. און איך וויל זיך נישט שטופען, מיין פרינציפּ איז שטענדיג געווען: סקראָמנע, איינפאַך, מען זאָל נישט הערען פון דיר, מען זאָל נישט זעהן. דאָס איז געווען די אורזאַך פון אונזער ערפאָלג. און צווייטענס, וועל איך דיר זאָגען מיט אַן אמת: איך בין טאַקע אַ פריידענקער, און אַלע מענשען זענען ביי מיר גלייך, נאָר איך קעהר צו מיין ראַסע, און מיין יודיש הארץ לאָזט מיך נישט, אַז מיין קינד זאָל אָננעמען אַן אַנדערן גלויבען. טראַדיציע איז אַ גרויסע זאַך, מאַמאַ, און מיין קינד איז נישט אין אַזעלכע אומשטענדען, אַז זי זאָל זיך דאַרפען שמד׳ן. און דריטענס דער פאָטער מיינער, ער וועט עס, חלילה, נישט איבערטראָגען. נאָר, מאַמאַ, איך קען נישט אַנדערש. אַז דאָס קינד האָט זיך פערליעבט, קען איך נישט אַנדערש. איך וועל זיך נישט אַוועקשטעלען אויף דעם וועג פון מיין טאָכטער, איך וועל איהר יונג הארץ נישט צעברעכען צוליעב דער רעליגיאָן. איך בין צו שוואַך דערצו.

מ׳ מייזנער

אין טרערען.

אַלץ, וואָס דו האָסט געזאָגט, איז הייליגער אמת. האָסט מיר אַרויס-גערעדט די ווערטער פון הארץ. אַז איך דערזעה, ווי דאָס קינד ציהט דאָרט אַהין, מיט וואָס פאַר אַ בעגייסטערונג זי רעדט, אַז זי קומט פון דאָרט, קען איך נישט אַנדערש. וויינט. איך קען מיין טאָכטער, אַז קוים האָט זי זיך פערליעבט, וועט זי מיט׳ן טויט בע-צאָהלען, אַז מיר וועלען איהר שטערען. פאַלט אויפ׳ן האלז פון איהר מאַן... ווי איהר מוטער...

ה׳ מייזנער

בערוהיגט זי.

נו, נו, מיין פריינד. לאכט. אַך, דו אַלט ווייב, דיר ליגט נאָך אין זין אַזעלכע זאַכען! דו דאַרפסט דאָך שוין באַלד אַ באָבע ווערען.

מ׳ מייזנער

שמייכעלט.

עס האָט זיך מיר דערמאָנט, ווען איך האָב זיך אין דיר פערליעבט.

ה׳ מייזנער.

נו, נו, מיר אַלטע זענען שוין אונזער וועלטעל אָבגעפאָהרען, יעצט איז געקומען די צייט פאַר די יונגע, פאַר אונזער קינד, מאַמאַ, ער קושט איהר אין שטערן. נו, מאַמאַ, נישט קיין גרויסע זאַכען! קיינע פאַראַדען, קיינע עקסטראוואַגאַנסען. ער וועט קומען, וועסטו איהם בעטען צו טיש. וועט ער וועלען בלייבען, איז גוט, אַז נישט—נישט. שטיל, איינפאַך, ווי מיר זענען עס געוועהנט אין אונזער גוטער היים. —

די מאַדאַם.

אַפילו די בעסטע גויים קוקען אויפ׳ן יודען מיט חשד. זאָל ער נישט מיינען, אַז מיר וועלען איהם אימפאָנירען מיט געלד.

ה׳ מייזנער.

האָסט רעכט. זיי מעגען, אַז זיי ווילען זיך אין פערל אין בריליאַנטען אויספוצען, וועט קיינער נישט זאָגען אויף זיי, אַז זיי ווייזען זיך מיט רייכטום — דאָס איז אַ פריווילעגיע פאַר שלאַכטשיצעס. מיר טאָרען נישט. מיר מוזען זיין סקראָמנע, איינפאַך, נישט אויפ- פאַלענד, ווי עס פאַסט פאַר פשוטע מענשען. נאָר מיין קינד נישט צו פיעל פאַלען ביי זיך. איך האָב עס נישט ליעב. זאָלען זיי יאָ מיינען, זאָלען זיי נישט מיינען, מיר לעבען פאַר אונז. — יאָ—פויזע, קרעכצט. וואו איז יעצט לעאָן? מיט וועמען זאָל איך זיך מישב זיין?

די מאדאם קרעכצט ביטער אָב.

ה׳ מייזנער.

ניין, מאַמאַ, פון אונזער עלטסטען זוהן האָבען מיר קיין נחת נישט געהאַט. איך האָב געמיינט, אַז אונזער איינציגער זוהן וועט ווייטער

פיהרען מיינע געשעפטען, איבערנעמען די פירמע און מיין עהר־ליכען נאָמען, וואָס איך האָב מיר ערוואָרבען מיט מיין פראַצע.— איז געקומען די אומרוהיגע צייט און האָט פון דיר דיין קינד לע־בעדיגערהייד אַוועקגערויבט.

מ׳ מייזנער.

רייס נישט אויף די וואונד, בערנאַרד!

ה׳ מייזנער

בערוהיגט זי.

דאָס וואָלט נאָך נישט געשאַדט. אין די אומרוהיגע צייט האָט זיך מיט אַנדערע נאָך געטראָפען ערגערע זאַכען. אַנדערע זענען אום׳ס לעבען געקומען. אָבער שוין אַדורך די אומרוהיגע צייט—אַנדערע זענען דאָך שוין טאַקע מיושב געוואָרען, צום געשעפט געקומען—אַ שקאָלע געענדיגט. און דאָס שלעפט זיך נאָך אַרום—גאָט ווייסט מיט וועמען—וואָס איז? דו ביסט אַ פרייער מענש, איז על כן? איך בין אויך אַ ליבעראַל, און אַלע מענשען זענען ביי מיר גלייך, און רעליגיאָן שפיעלט ביי מיר קיין ראָלע נישט, וועל איך זיך דערפאַר אָבזאָגען פון מיינע געשעפטען און מיין לעבען איינשטע־לען אין אַזאַ שווערע צייט?

מ׳ מייזנער.

בערנאַרד, האָט רחמנות אויף מיר!—

ה׳ מייזנער.

נאָר דאָס קינד היט מיר אָב, מאַמאַ! דאָס קינד... ער ווייזט אויף די טיר, וואו די טאָכטער איז. — מיין פייגעלע, וואָס מיר האָבען זיך ער־האַלטען אין אונזער נעץ. מיט אומרוה. דאָס האַרץ שרעקט מיר פאַר איהר, אַז זי זאָל ניט, חלילה, געהן אין זיינע וועגען. אַ׳ך יאָ, נאָר ניט דאָס. דאָס קינד היט מיר אָב, זי זאָל פון איהר ברודער גאָרנישט וויסען.

מ׳ מייזנער.

ניין, בערנאַרד, דאָס קינד איז גאָר פערנומען מיט אַנדערע זאַכען. זי איז פערליעבט אין דעם הויז פון דער אַלטע הראַבינע. די הראַ־בינע האָט אויף איהר אַ גרויסען איינפלוס.

ה׳ מייזנער.

אַלץ—אַבי נישט דאָס, וואָס מיט איהר ברודער. דערמאָנט נישט זיין נאָמען אין מיין הויז, און וועט זי דיך פרעגען אויף איהם, זאָג איהר, ווי איך, ער איז אַוועקגעפאָהרען, — ער שטודירט אין ענגלאַנד — אין אַמעריקע. פעשוויגען זאָל ער ווערען, אין דעם הויז, ווי אַ טויטער.

מ׳ מייזנער

וואָס רעדסטו, בערנאַרד!

ה׳ מייזנער

שטרענג אין דער שטיל.

ער איז מיט אונז אין איין שטאָדט, זי קען איהם טרעפען אויף דער גאַס. ער קען האָבען אויף איהר אַן איינפלוס. דאָס איז אָנ־שטעקענד, מאַמאַ.—אַלץ, אַבי נישט דאָס. פערשוויגען זאָל ער ווערען. בעהאַלט איהם פאַר׳ן קינד! ער געהט צו צו דער טיר. טייבעלע דו מיינס! — מיין קליין, ריין קינד! ער קלאַפּט אָן אין דער טיר. יוסטינאַ, יוסטינאַ, קום נאָר אַרויס! צו דער פרוי. איך וויל איבעררעדען מ׳ט׳ן קינד.

מ׳ מייזנער.

אָבער, פּאַפּאַ, פּאַרזיכטיג! פאָרזיכטיג וועסטו מיט דעם קינד רעדען. איך האָב מורא, אַז דו זאָלסט איהר קייז לייד נישט אָנטון.

ה׳ מייזנער.

פערלאָז דיך אויף מיר, איך בין אַ פּאַטער

יוסטינע.

אַ יונג צוואַנציג־יעהריג מיידעל, זעהר איינפאַך אָנגעטאָן. שען.

פּאַפּאַ, האָסט מיך גערופען

ה׳ מייזנער

יאָ, מיין קינד, ווי געהט עס דיר? קושט איהר אויפ׳ן שטערן. וואָס מאַכסטו? מיט רחמנות. פאַרוואָס ביסטו אַזוי בלייך, מיין קינד? ווייסט, ווער עס דאַרף היינט אַריינקומען צו אונז? — אַ שענער גאַסט, אַ גוטער גאַסט, יוסטינקלע, עס וועט דיך פרעהען.

יוסטינע

פערשעמט.

ווער דאָס, פּאַפּאַ? מאַכסט מיך נייגעריג.

ה׳ מייזנער.

דאַרפסט זיין נייגעריג... אַ, איך וועל נישט זאָגען. טרעף, קינד נו, פּרוב טרעפען, עס אינטערעסירט דיך זעהר.

יוסטינאַ

פערשעמט.

פּאַפּאַ מאַכט מיך זעהר נייגעריג. איך קען ניט וויסען, ווער אַזעלכער.

מ׳ מייזנער.

נו, ציה שוין נישט דעם קינד די נשמה אַרויס. דער הראַביע, פאַן מיכאַל, דאַרף באַלד אַריינקומען צו אונז.

יוסטינאַ

פערוואונדערט, מיט בעהאַלטענער פרייד.

האָט ער זיין וויזיט אָנגעזאָגט?

מ׳ מייזנער.

יאָ, טאָכטער, ער האָט אָנגעקלונגען, ער וויל דאָ אַריינקומען צו מיטאָג-צייט. פּאַפּאַ האָט איהם צו מיטאָג איינגעלאַדען.

יוסטינאַ.

האָט ער צוגעזאָגט צו בלייבען אויף מיטאָג?

מ׳ מייזנער.

ער ווייסט נאָך נישט, ער וועט זעהן.

ה׳ מייזנער

ליעבע טאָכטער, איך וויל מיט דיר ערנסט רעדען. מאַמאַ האָט מיר דערצעהלט וועגען די בעציהונגען צווישען דיר מיט׳ן הראַביע, און אָהן דער מאַמאַ ווייס איך אויך. אַ שלעכטער פּאָטער וואָלט איך געווען, ווען איך וואָלט דאָס נישט אַליין בעמערקט.

וסטינאַ

פערשעמט.

אָבער עס איז דאָך גאַר נישט אזוי, פּאַפּאַ.

ה׳ מייזנער.

פאַר מיר, טאָכטער, האָסטו דיך נישט וואָס צו בעהאַלטען. איך ווייס, טאָכטער, ווי די זאַך שטעהט.

יוסטינאַ

ווערט רויט.

אָבער, פּאַפּאַ...

ה׳ מייזנער.

קינד, פערלאָז דיך אויף מיר, איך ווייס, וואָס איך רעד, און ווייס אויך, צו וואָס ער איז אַוועקגעפאָהרען און נאָך וואָס ער איז יעצט געקומען. פערלאָז דיך אויף מיר. — אָבער האָסטו, קינד, איבערגעקלערט? דו געהסט טון זעהר אַן ערנסטען שריט, — ווייסטו די שוויריגקייטען, וואָס שטעהען אַייך אויפ׳ן וועג?.. איך וויל דיך נישט צורעדען, איך וויל דיר נישט לעגען קיין שטיינער אויפ׳ן האַרץ, — אין אַזעלכע זאַכען זאָל מען זיך נישט אַריינמישען; און איך האָב בעשטימט ביי מיר, אַז מיין קינדס האַרץ זאָל איך נישט צעברעכען. פון מיין זייט זאָלט איהר קיין מניעה נישט טרעפען.

יוסטינאַ

קוקט איהם אָן פערוואונדערט און מיט דאנקבארקייט. זוכט איהם די האנד צו קושען.

ה׳ מייזנער.

נישט דערפאַר, וואָס איך בין גלייכגילטיג צו מיין רעליגיאָן, צו מיין אָבשטאַם, ניין. נאָר איך האָב מיר געזאָגט, אַז דאָרט וואו עס האַנדעלט זיך אום ליעבע, אום יונגע קינדער, אום מיין קינדס האַרץ, איז די ליעבע שטאַרקער פאַר דער רעליגיאָן. פערפאַלען — איך וועל מיך אַייך אויפ׳ן וועג נישט שטעלען. אָבער, טייער קינד, איך האָב ליעב, אַז איך געה טון אַ געשעפט, צו זיין דעריבער אין קלאָרען. ביסטו זיכער, אַז איהר וועט פון דער צווייטער זייט אויך טרעפען אַזאַ טאָלעראַנץ, ווי פון דער זייט? ביסטו זיכער, מיין קינד, אז דו וועסט נישט האָבען קיין צער?..

י ו ס ט י נ אַ

מיט בעגייסטערונג.

פּאַפּאַ, איך בעט דיך, איבער דער הראַבּיניע זאָלסטו נישט רעדען די הראַבּיניע איז מיר אַ מוטער.

ה׳ מ י י ז נ ע ר.

איך ווייס, מיין קינד, אַז מען האָט דיך דאָרט זעהר גערן, אַז זי נעמט דיך מיט אין די אַנשטאַלטען, וואָס זי האָט געגרינדעט — קריגסט פון מיר געלד אַרויס אויף די צוועקען — דאָס איז זעהר שען. אַדרבא, איך בין צופרידען דערפון, וואָס דו גיסט דיך אָב מיט אַזעלכע זאַכען. אָבער קינד, איך האָב ליעב, אַז איך געה טון אַ געשעפט, אויסצורעכענען פריהער אַלע עווענטואַליטעטען. קינד, צווי־שען אונז און דער הראַבּיניע איז אַ גרויסער סאָציאַלער אונטערשייד. זיי זענען פון אַן אַלטען פּוילישען אַדעלשטאַם, און מיר זענען יודען.

י ו ס ט י נ אַ.

איך ווייס נישט, פון וואָס פאַר אַ שטאַם איך קום אַרויס, און פון וואָס פאַר אַ שטאַם זיי קומען אַרויס. איך ווייס נאָר—די הראַבּיניע איז אַ גוטע קריסטין.

ה׳ מ י י ז נ ע ר.

דערמיט איז נאָך גאָרנישט געזאָגט, טאָכטער.

י ו ס ט י נ אַ.

דערמיט איז אַלץ געזאָגט, פּאַפּאַ.

מ׳ מ י י ז נ ע ר.

אָבער לאָז דאָך דאָס קינד זאָגן! צו וואָס ברענגען אַזעלכע גע־שפרעכען?

ה׳ מ י י ז נ ע ר.

מאַמאַ, איך האָב ליעב אַלץ זיין קלאָרען. צו זעהן. קלאָרע סיטואַ־ציאָן — דאָס איז געווען דער ערפאָלג פון מיין געשעפט. קיינע איבעראַשונג

י ו ס ט י נ אַ.

אָבער איך גלויב, פּאַפּאַ, אונזער געשפרעך איז נאָך צו פריה.

יעדענפאַלס האַלט עס נאָך נישט דערביי. און ווען עס וועט קומען דער׳צו, פּערטרוי איך מיך אויף דאָס גוטע קריסטען-האַרץ פון דער הראַבּיניע און אויף דער לעהרע, וואָס זי האָט מיר געגעבען. דאָס איז מיר גענוג. דערפאַר בין איך איהר שוין דאַנקבאַר. זי געהט אָב צו זיך אין צימער.

ה׳ מייזנער

ברומט אונטער פאַר זיך.

דאָס גוטע קריסטען-האַרץ, דאָס גוטע קריסטען-האַרץ... נא, מיר וועלען זעהן. יעדענפאַלס דאַרף דער הראַבּיע באַלד קומען. יאָ— ער קלינגט, עס ווייזט זיך דער דינער—האָט מען שוין געבראַכט דאָס מיטאָג פאַר׳ן אַלטען הער פון יודישען רעסטאָראַן?

יאַן.

יאָ!

ה׳ מייזנער.

דעם אַלטען הער וועסטו היינט ביי זיך אין צימער דעקען. איבע-ריגענס, בעט אַהער דעם אַלטען הער. צו דער מאַדאַם. איך שעם זיך נישט מיט׳ן פאָטער פאַר׳ן הראַבּיע, נאָר איך רעכען, עס וועט נאָך צייט זיין צו בעקענען איהם מיט אונזער פאַמיליע. ווי מיינסטו, מאַמאַ?

מ׳ מייזנער.

איך רעכען, דו האָסט רעכט. צו וואָס איהם באַלד אַזוי היימיש מאַכען מיט אונזער פאַמיליע? ער וועט נאָך צייט האָבען זיך צו בעקענען מיט׳ן פּאַפּאַ, ווען מיר וועלען וויסען מעהר קאָנקרעטעס, ווי די זאַך האַלט. איבעריגענס, וואָלט עס אויך דעם פּאַפּאַ זעהר אונאָנגענעם געווען צו זיצען מיט גויים ביי איין טיש. ער איז דאָך נאָך אַזוי פאַנאַטיש.

עס קומט אריין גרייז-בראָהער יוד.

ר׳ שמואל.

האָסט מיך גערופען, בעריש? גוט מאָרגען.

ה׳ מייזנער.

יאָ, טאַטע. גוט מאָרגען. וואָס מאַכט דער פאָטער?

ר׳ שמואל.

איך דאַנק דיר. מיט גאָטס הילף. נאָר די אַלטע ניאַניע, וואָס שלאָפט דאָרט אין צווייטען צימער, שטערט מיר. אַ גאַנצע נאַכט מאָדליעט זי זיך דאָרט פאַר איהר צלם. איך קען נישט פערנעמען איהר זינגען, בשעת איך דאַווען. טראָג מיר איבער מיין צימער.

ה׳ מייזנער

שמייכעלט.

אַ, פּאַפּאַ, זי מאַכט דעם פּאָטער קאָנקורענץ. דער טאַטע דאַווענט דאָך אויך גאַנצענע טעג. עס איז נישט קיין אונטערשייד, עס געהט אַלץ צו איין גאָט.

ר׳ שמואל

ווערט טרויעריג.

איך האָב נישט ליעב, ווען דו רעדסט אַזוי. מעגסט דיר זיין, ווער דו ווילסט, מעגסט אַ סך געלד האָבען, נאָר קעגען גאָט אַזוי רעדען טאָר מען נישט. איך וויל עס נישט הערען.

ה׳ מייזנער

בעט איבער דעם פּאָטער.

נאַ, נאַ, בערוהיג זיך, טאַטע. איך האָב נישט געוואוסט, דער טאַטע וועט עס אַזוי ערנסט נעמען. איך האָב נישט, חלילה, געמיינט קעגען גאָט שלעכטס צו רעדען. איבעריגענס, זענען מיר אַלע מענשען, און מיר בעטען אַלע צו איין גאָט, סיי דער יוד, סיי דער קריסט, פּאַפּאַ.

ר׳ שמואל.

צו דעם האָסטו מיך גערופען, אויסצוהערען דיינע חכמות? איך האָב דיר איינמאָל געזאָגט, אַז איך וועל זיך נישט מישען אין דיינע געשעפטען. איך וויל נישט וויסען, וואָס דו קלערסט, די פּאָר יאָהר, וואָס מיר איז נאָך אויסגעקומען צו לעבען. צו וואָס דאַרפסטו מיר דאָס זאָגען?

ה׳ מייזנער.

אָבער, פּאַפּאַ, איך מיין דאָך גאָרנישט קיין שלעכטס. איך האָב דאָך, חלילה, נישט געמיינט דעם פּאָטער צו קרענקען.—נו, לאָמיר

אויפהערען. איך האָב דעם פּאַפּאַ געררופען, — ווּעסטו עפּיס קעגען דעם האָבּען, אַז דו זאָלסט היינט עסען ביי דיר אין צימער? מיר האָבען קריסטען צו טיש. האָסט דאָך נישט ליעב צו זיצען מיט קריסטען און עסען ביי איין טיש.

ר׳ שמואל.

ניין, ניין, האָסט רעכט. גוט, גוט. וויל אָב.

ה׳ מייזנער

ערנסט.

טאַטע, זעהר אַן ערנסטע זאַך שטעהט פאַר אונזער קינד, אונזער גאַנץ הויז. עס איז נאָך צו פריה צו רעדען דערפון, נאָר מיר זענען נישט ביי זיך אין די הענד, — ווי גאָט וועט וועלען. בעט, טאַטע, צו גאָט, ער זאָל אונז פיהרען אין ריכטיגען וועג. מיר שטעהען פאַר אַ גרויסער, ערנסטער זאַך. נאָר גלויב מיר, טאַטע, אַז גאָט איז איינער אויף דער גאַנצער וועלט, און אַלע דינען צו איהם. אַלע מענשען, סיי יודען, סיי קריסטען.

ר׳ שמואל.

און צו דעם האָסט דו מיך גערופען? איך ווייס, דו ביסט קלוג, זעהר קלוג, נאָר איך זאָג דיר, מיין קינד, אַז מיט דיין חכמה ווּעסטו קעגען גאָט גאָרנישט מאַכען. מיט חכמה אָהן גאָט ווּעסטו אין די הערצער פון דיינע קינדער גאָרנישט איינפלאַנצען. געהט אָב.

מ׳ מייזנער.

אונזע־ ליעבער פאָטער! איך האָב מורא, ווּעסט נאָך פיעל צרות האָב ן פאַר דעם שריט.

ה׳ מיי ער.

די אַלטע וועלט איז געווען זעהר פאַנאַטיש, מאמאַ. עס וועט איהם זעהר וועה טון, נאָר מיר קענען נישט אַנדערש. מיר קענען נישט אָבשטעלען די ציוויליזאַציע דערפאַר, ווייל די אַלטע געפעלט זי נישט. און דאָס, וואָס מענשען דערנעהנטערן זיך איינס צום צווייטען, דאָס איז ציוויליזאַציע, מיין פריינד. גלייכער, אַז די אַלטע זאָלען ליידען, איידער די יונגע. זיי האָבען שוין זייער וועלט אָבגע־ לעבט — די יונגע הויבען ערשט אָן...

מען קלינגט אין טיר.

ה׳ מייזנער

קוקט אויפ׳ן זייגער.

דאָס איז דער הראַביע. נו, מאַמאַ, קיינע רעוועראַנסען,—איינפאַך, סקראָמנע, אָהן גרויסער בעגייסטערונג, אַזוי ווי געוועהנליך. זעץ דיך אין שטול. מ׳ מייזנער זעצט זיך אין פאָטער־שטול, נעמט איהר שטיק־קישענדיל. דער דינער מעלדעט: דער הראַביע דאָבראָווסקי! אַך, מיר בעטען ער געהט איהם אנטקעגען. וויטאַם פּאַנאַ!

הראַביע דאָבראָווסקי.

איז א הויכער דרייסיג־יעהריגער הער, אָנגעטאָן איינפאַך, נאָר אין א פיינעם שניט, ענגליש געשוירענע וואָנצעלעך. גריסט זיך, געהט צו צו דער מאדאם, קושט איהר די האנד.

ה׳ מייזנער.

אַך, ווילקאָמען. וואָס מאַכט איהר? אַזוי לאַנג אייך נישט געזעהן וואו זענט איהר געווען? און וואָס מאַכט די הראַביניע אין געזונט?

דער הראַביע

שמייכעלט צו איהם.

איך דאַנק. די מאַמאַ פיהלט זיך גוט. צו דער מאדאם. זי לאָזט די פּאַני גריסען און נאָכפרעגען זיך אויפ׳ן געזונט. צו ה׳ מייזנער. און דעם פאַן דאַנקען פאַר די קויהלען, וואָס ער האָט אַריינגעשיקט אין דער קינדערהיים.

ה׳ מייזנער.

נישט מיר קומט דער דאַנק, נאָר מיין יוסטינקען. אַ כיטרע מיידעל—ווייסט, ווי דעם כאָטער אָנצוקריגען

מ׳ מייזנער.

איך בין זעהר גערירט. גריסט אַייער מוטער און דאַנקט איהר אין מיין נאָמען. און יעצט—צו אַייך, פאַן מיכאל. ביטע, קומט דאָ אַהער נעהנטער. ער זעצט זיך נעהנטער נעבען איהר. וואו זענט איהר דאָס געווען אַזוי לאַנג? מיר האָבען געבענקט נאָך אייך. דעם גאַנצען קאַרנעוואַל נישט געווען, אַדורכגעלאָזט די בעסטע צייט. יונגע מענשען טאָרען נישט אַזוי טון, טאָרען נישט פערלירען—עס איז

אַייער צייט. מיר, אַלטע, זענען שוין אונזערס אָבגעפאָהרען...
ווען זענט איהר געקומען?

מיכאל.

נעכטען. די פאַני איז זעהר ליעבענסווירדיג. ער קושט איהר די האַנד. געזעסען אין דאָרף, פיעל צו טון געהאַט מיט די פויערים, מיט'ן עקאָנאָם. אַיבעריגענס, אַ הערליכע יאַגד געהאַט — פיעל געווילד, האָזען אָהן אַ שיעור. — יאָ, איך האָב אָנגעריהרט אָן אייערע גרעניצען, פאַני מייזנער. איך בין אַריין אין אייער וואַלד. איהר האָט דאָרט געטרייע מענשען זיצען. די גאַיאָוועס האָבען מיך געכאַפּט — נישט דערקענט — געוואָלט מיך פיהרען צום עקאָנאָם פאַר געיעג אין אַ פרעמד געביט

ה' מייזנער

לאַכט.

דאָס איז גוט. וואָס האָט איהר געמאַכט?

מיכאל.

איך האָב זיי אַ משכון געגעבען, און איך בין יעצט געקומען פון אייך דעם משכון אויסלייזען.

מ' מייזנער

מיט פריינדליכקייט.

אָבער איהר וועט טייער דאַרפען בעצאָהלען פאַר דעם משכון.

מיכאל.

פון אַייערע הענד — אַל דאָס געלד. קושט איהר די האַנד. צו ה' מייזנער. אָבער, מיט אַן אמת, איהר האָט זיצען אין אַייער מילנאָוויק געטרייע מענשען. בין געווען אויף די פאָלווארקעס — וואָס פאַר אַן אָרדענונג! די בהמות זיינען דיק, די קיה גיבען מיט צוועלף טעפּ מילך מעהר ווי פאַר-אַ-יאָהרען, שטענדיג שטרוי דאָ. איך האָב ביי זיי שטרוי געקויפט. דער עקאָנאָם — אַ קלוגער מענש. איך האָב מיך מיט איהם מישב געווען, וואָס ביי מיר צו זעצען אויף די פעלדער.

ה' מייזנער.

יאָ, אויף די מענשען האָב איך מיך נישט צו קלאָגען.

מ׳ מייזנער.

איהר וועט שפעטער רעדען פון אייערע געשעפטען. לאָז מיך אַבי־סעל אָנפּרעהען זיך מיט׳ן פּאַן. גאָט, אויסגעוואַרט זיך! — יאָ, איהר בלייבט דאָך ביי אונז צו מיטאָג?

דער הראַביע.

די מאַדאַם איז זעהר ליעבענסווירדיג. איך דאַנק אייך זעהר. קושט איהר די האַנד. אָבער ווירקליך, עס וועט זעהר שווער זיין. די מאַמאַ וואַרט אין דערהיים — איך האָב איהר צוגעזאָגט.

מ׳ מייזנער.

אַז די מאַמאַ וואַרט — איז אַן אַנדער זאַך. די מאַמאַ האָט מעהר רעכט, ווי אַלע אַנדערע. איך פערשטעה דאָס גאַנץ גוט. נאָר טאָמער וועט אייך די מאַמאַ אָבגעבען אויף אַ מיטאָג — געהער עס אונז. גאָט, אַזוי לאַנג אייך נישט געזעהן! — איבעריגענס וועט יוסטינא נישט אָבלאָזען. יאָ, וואו איז דאָס קינד? זי קלינגט. עס קומט אריין יאַן. יאַן, רוף אַריין די פּאַניענקע!

ה׳ מייזנער.

איך גלויב, דאָס וואָס ער וועט אונז אָבזאָגען, מאַמאַ, — יוסטינען וועט ער נישט אָבזאָגען. מיר זענען שוין צו אַלט, פרוי. די יוגענד, די יוגענד! עס קומט אריין יוסטינא. ווערט זעהר בלייך, דערזעהענדיג מיכאל׳ן. זעה, וואָס פאַר אַ גאַסט מיר האָבען.

יוסטינא

זעהר פראַסט, גערירהרט.

אַך, פּאַן מיכאַל! ווי גוט איז, וואָס איהר זענט געקומען. מיכאל גריסט זיך מיט איהר, אויך זעהר גערירהרט.

מ׳ מייזנער.

וואָס קומט אָבער אַרויס? — דער הראַביע וויל נישט איבערבלייבען צו מיטאָג ביי אונז. בעט דו איהם. פאַר אונז וויל ער עס נישט טון, אפשר וועט ער עס טון פאַר דיר.

יוסטינא.

אַז פּאַן מיכאַל וויל נישט איבערבלייבען, מן הסתם האָט ער זיין טעם—האַלטען מיר איהם נישט איין.

מיכאל.

קוקט איהר אין די אויגען אריין.

איז שוין די מאַדאַם בעסער פאַר אייך. איך האָב נישט געוואוסט, אַז איהר זענט אַזוי שלעכט.

יוסטינא

רויט ווערענדיג.

איך מיין עס מיט אַן ערנסט, אפשר זענט איהר געשטערט, אפשר אַנדערש וואו פריהער צוגעזאָגט.

מיכאל.

ווייל די פאַניע וויל מיך דוקא פון שטוב יאָגען, וועל איך דוקא צום מיטאָג בלייבען. איך וועל אַהיים טעלעפאָנירען צו מאַמאַ, אַז איך בלייב איבער צו מיטאָג אויף להכעיס אייך.

ה׳ מייזנער.
מ׳ מייזנער.
} בראַוואָ, בראַוואָ! טוט דאָס.

מיכאַל.

דאַכט זיך, דאָ באַלד איז ביי אייך דער טעלעפאָן?

ה׳ מייזנער.

איך וועל אייך בעגלייטען. פיהרט איהם צו צו דער טיר.

יוסטינא.

פאַרוואָס האָט איהם די מאַמאַ געבעטען? אַז ער וויל נישט בלייבען, פאַרוואָס איהם איינהאַלטען?

מ׳ מייזנער.

פערקעהרט, ער האָט געוואָלט איבערבלייבען. דאָס ביסטו נאָר געווען אַזוי אונאַרטיג. ער האָט געוואָלט, אַז דו זאָלסט איהם בעטען, און דו ביסט אונאַרטיג.

יוסטינאַ.

איך האָב איהם נישט געוואָלט בעטען. מען דאַרף נישט מענשען צורעדען.

ה׳ מייזנער.

נו, נו, בערוהיג דיך, קינד. ער קושט זי אויפ׳ן קאָפּ. ער האָט גע־וואָלט זעהר איבערבלייבען, זעהר. ער האָט מיר אַליין געזאָגט.

יוסטינאַ

רויט ווערענדיג.

ווירקליך, פּאַפּאַ?

ה׳ מייזנער.

אָבער זעלבסטפערשטענדליך, קינד. ער ווינקט צו דער פרוי און קושט די טאָכטער, זעהר געריהרט, אויפ׳ן קאָפּ.

דער הראַביע

קומט אַריין מיט פרייד.

און זעהט, מאַמאַ האָט מיך פריי געגעבען. צו יוסטינאַ׳ן. דאָס איז אַלץ אייך צו להכעיס.

יוסטינאַ

שמייכעלט אין דער שטיל.

מ׳ מייזנער.

אָ, זי האָט גאַנץ גוט געטאָן. דאַנקט איהר אין מיין נאָמען. געריהרט. דער אָרימער פאַן מיכאַל איז נעבייך געזעסען אַליין אויפ׳ן דאָרף איבער׳ן גאַנצען קאַרנעוואַל צווישען די פויערים. דאָ האָט זיך די יוגענד אַזוי געשפּיעלט, געטאַנצט יעדען אָווענד — און ער איז אַליין געזעסען אויפ׳ן דאָרף.

פאַן מיכאַל

קושט איהר די האַנד.

די מאַדאַם איז זעהר גוט. איך דאַנק אייך.

ה׳ מייזנער.

אָבער מאַמאַ, דו בעדויערסט, וואָס דער פאַן מיכאַל איז געזעסען איבער׳ן קאַרנעוואַל אין דאָרף, און איך בעדויער, וואָס ער וועט היינט קיין מיטאָג נישט עסען. האָסט דאָך פערגעסען דער דינער־שאַפט אַנצוזאָגען, אַז דער הראַביע בלייבט צו מיטאָג.

מ מייזנער.

דו האָסט רעכט. טאַקע פערגעסען. דאָס איז פאַר פרייד. זי הויבט זיך אויף. ענטשולדיגט מיך. איך מוז אַרויסגעבען בעפעהלען.

ה׳ מייזנער

און מיך אויך. איך האָב נאָך עפּיס אין מיין קאַבינעט צו בעזאָרגען. איך גלויב, איהר וועט זיך נישט בעליידיגען, ווען איך וועל אייך איבערלאָזען אין דער געזעלשאַפט פון מיין טאָכטער.

מ׳ מייזנער.

האָסט פערגעסען, אַז זיי זענען ברוגז. איך האָב מורא, זיי וועלען זיך נאָך צעקריגען, ווען מיר וועלען זיי לאָזען אַליין.

ה׳ מייזנער.

האָב נישט קיין מורא. יונגע לייט בעטען זיך שטענדיג איבער, ווען מען לאָזט זיי אַליין. געהט אַב.

מיכאַל

קוקט זיי נאָך.

ווי ליעבענסווירדיג די אַלטע זענען! זיי האָבען אונז אַליין געלאָזט.

א לענגערע פּויזע. יוסטינא ווערט בלייך, דערשראָקען — אומגעדולדיג. שווייגט.

מיכאַל

נעמט אָן יוסטינאַ׳ן ביי דער האַנד.

וואָס מאַכסטו, יוסטינאַ! ווי האָב איך דיך געוואָלט זעהן!

יוסטינע.

איהר זענט זעהר אַ שלעכטער, מיכאַל. זעצט זיך געריהרט אוועק.

מיכאַל.

פאַרוואָס?

יוסטינאַ

שווייגט, קוקט איהם מיט ערנסט און ליעבע אין די אויגען אריין.

פאַרוואָס זענט איהר די גאַנצע צייט נישט געקומען?

מיכאַל

נעמט זי אָן ביי דער האַנד.

גלויבט מיר, איך האָב גוט געטאָן. איך בין געזעסען אין דאָרף

איבער'ן קאַרנעוואַל.— איך האָב עס בעדאַרפט, עס איז געווען גוט פאַר אונז ביידע.

יוסטינאַ

קוקט איהם אָן דערשראָקען, דערקענט אין זיין בעזיכט די ליעבע מינע, ווערט פערשעמט, לאָזט אַראָב די אויגען. ווי פאַר זיך.

גאָט! איך האָב אַזוי געוואַרט יעדען טאָג, — נישט קיין בריעף, נישט קיין צייכען. עס איז שלעכט אַזוי צו וואַרטען, שלעכט...

מיכאל

קוקט איהר מיט ליעבע אין די אויגען אריין.

מיין ערשטער בעזוך, נאָך דער מוטערס, האָט געגאָלטען אייך.

יוסטינא.

איך האָב אויף דעם אויסגעוואַרט, צייט קאַרלינאַ האָט מיר געזאָגט, אַז איהר קומט אַהיים.

מיכאל

קושט איהר די האנד.

איך דאַנק אייך, יוסטינאַ.

יוסטינאַ

דערשראָקען.

פאַרוואָס ?

מיכאַל.

ווייל איהר האָט זיך אַזוי בעפריינדעט מיט מיין מוטער און מיט מיין שוועסטער. זיי זענען פול מיט ליעב אויף אייך.

יוסטינאַ.

ניט צוליעב אייך, מיכאַל, בין איך דאָרט אַהין געקומען — ניט צוליעב אייך. איך האָב אַייער מוטער זעהר, זעהר פיעל צו פערדאַנקען. פיעל גוטס האָט זי מיט מיר געטאָן.

מיכאל.

איך דאַנק אייך פאַר'ן גוטען וואָרט.

יוסטינאַ.

עס איז נישט קיין גוט וואָרט, מיכאַל. ווייסט איהר, וואָס אַייער

מוטער האָט געטאָן מיט מיר? זי האָט צוגענומען מיך, דאָס גע־צענדינער־קינד, און האָט מיך אויסגעלערנט, ווי גאָט צו ליעבען און ווי מענשען צו ליעבען.

מיכאל.

אָ, די מאַמאַ האָט מיר פערצעהלט. דאָס געצענדינער־קינד איז אָבער געוועזען אַ גוטע תלמידה. פלינק און מיט'ן גאַנצען הארצען פער־נומען קריסטוס'עס וואָרט, געהאָלפען דער מאַמאַ אין די צדקה־חברות גוטס טון. די קליינע שענע הענטלעך האָבען די קראַנקע אָרימע לייט אין די שפיטעלער געפלעגט, קליינע קינדער געוואַשען, מיט מילך געקאָרמעט,—די קליינע הענטלעך האָבען פיעל גוטס געטאָן. ער קושט איהר די האנד. די מאַמאַ האָט מיר פערצעהלט און דער פּאַטער אַנטאָניוס, און קאַרלינקא—אַלע פול מיט ליבע אויף אייך.

יוסטינא

שמייכעלט פערשעמט.

ס'איז דאָך גאָר נישט אַזוי. אייער מוטער איז צו גוט. ערנסט. יאָ, מיכאל, פיעל גוטס האָט זי מיט מיר געטאָן. פאַר גאָרנישט דאַנק איך איהר, נאָר פאַר דעם גלויבען, וואָס זי האָט אין מיר איינגע־פלאַנצט, פאַר גאָט, וואָס זי האָט מיר געשאָנקען. און מיט איהרע טאַטען, מיט איהר ליעבע האָט זי ביי מיר גאָט איינגעפלאַנצט. זי האָט מיך מיטגענומען יעדען זונטאָג אין קירך אריין; איך האָב געהערט די פּרעדיג פון פּאַטער אַנטאָניוס, איך האָב געזעהן דעם עקסטאַז פון פאָלק, די ליעבע און גלויבען פון פּראָסטען פאָלק צו זייער גאָט. שטיל. אָ, ווי האָב איך זיי מקנא געוועזען!

מיכאל.

גאָט איז פאַר אַלעמען, יוסטינא.

יוסטינא

טרויעריג.

ניין, מיכאל, נישט פאַר מיר, נישט פאַר אונז.—מיינע עלטערן האָבען מיך זעהר ליעב. און אַלץ האָבען זיי מיר געגעבען, נאָר איין זאַך האָבען זיי מיר נישט געקענט געבען—אַ גלויבען. אַ גאָט האָבען זיי מיר נישט געגעבען. פיעל, פיעל האָבען זיי מיך געלערנט, נאָר דאָס, וואָס יעדער פּראָסטער מענש דאַרף צו זיין טעגליכען לעבען,—

אַ גלויבען, ליעבע צו אַ גאָט, ליעבע צו מענשען, האָבען זיי מיר נישט געגעבען. איך בין נישט קיין פילאָזאָפין, איך וויל נישט וויסען דערפון, אויב עס איז יאָ דאָ אַ גאָט, אויב נישט,—איך בע-דאַרף אַ גלויבען, פאַר ווענען, אין אַ שלעכטער שעה, זאָל איך מיינע תפלות זאָגען, צו וועמען זיך צו ווענדען נאָך הילף... און דו ווייסט נישט, ווי איך האָב מקנא געווען אונזער דינסט, וואָס האָט פאַר איהר בעט, אין איהר קליין שטיבעל, געהאַט הענגען אַ קליין בילדעל — די מאַטקאַ באָסקאַ טשענסטאָכאָווסקאַ. אַ קליין ליכטעל האָט דערפאַר געברענט, און זי האָט אַנידערגעקניהעט דערפאַר פאַר יעדען שלאָפען געהן. איך האָב געדאַרפט אַזאַ קליין בילדעל, — אין אונזערע גרויסע סאַלאָנען איז אַזאַ קליין בילדעל נישט געווען...

מיכאַל.

אָרימעס קינד! (נעמט זי אָן ביי דער האנד.) און אייער אמונה, און די סינאַגאָגע — זי איז דאָך אַזוי שען — אייער גאָט?

יוסטינאַ.

מיינע עלטערן האָבען מיר קיינמאָל נישט פערצעהלט פון איהם. מיין ברודער איז אַוועק פון דערהיים און וויל נישט נעמען פון פאָטער קיין געלד — איך וויים נישט פאַרוואָס. דער זיידע זיצט דאָרט אין זיין שטיבעל און לערנט טאָג און נאַכט אין זיינע היי-ליגע ביכער. ער וויל נישט עסען פון אונזער קיך, און מען ברענגט איהם עסען פון יודישען רעסטאָראַן. נאָר וואָס עס שטעהט דאָרט געשריבען אין זיינע הייליגע ביכער, ווייס איך נישט — מען האָט מיך נישט געלערנט אין זיי. און פאַרוואָס ער וויל נישט עסען פון אונזער קיך — ווייס איך אויך נישט. איך ווייס נישט מעהר,—איך האָב מורא פאַר איהם.

מיכאַל.

מורא?!

יוסטינאַ.

יאָ, עס דאַכט זיך מיר טיילמאָל — ער קוקט אויף מיר מיט אַזעלכע פרעמדע און בייזע אויגען, ווי איך וואָלט זיין גרעסטער שונא געווען, ווי ער וואָלט פיהלען, אַז איך רייס איבער די שנור פון

זיינע עלטערנס גלויבען, וואָס האָט זיך געצויגען דורך אַזוי פיעל יאָהר-טויזענדער ביז צו מיר... און טויזענד-יעהריגע שנאה און ליי-דען זעה איך אין זיין בליק, — און קריג מורא פאַר איהם...

שטילע פויזע.

יוסטינאַ.

און פאַרוואָס דערצעהל איך אייך דאָס אַלץ, ווייס איך אליין נישט.

מיכאַל.

איך דאַנק אייך. יאָ יוסטינאַ, איהר מעגט מיר דאָס פערצעהלען, און איך דאַנק אייך פאַר דעם צוטרויען, וואָס איהר שענקט מיר, און וואָס איהר זייט אויפריכטיג קעגען מיר.

יוסטינאַ

אַזוי פאַר זיך.

טיילמאָל, אַז דער זיידע קוקט אויף מיר מיט אַזעלכע אויגען, וויל איך צו אייך אַנטלויפען, איהר זאָלט מיך בעשיצען. ניין, — צו אייער ליעבער מוטער, אַז זי זאָל מיך אָנוואַרימען, צונעמען, ווי זי נעמט צו אַזוי פיעל פערלאָזטע יתומים — זי ענדיגט ניט דעם זאַץ.

מיכאַל

קושט איהר די האַנד מיט בעוועגונג.

יוסטינאַ, ווען איהר זאָלט וויסען, ווי טייער און הייליג מיר זענען אייערע ווערטער און אייער אָפען האַרץ! יאָ, יוסטינאַ, מיר דאַכט זיך, אַז גאָט האָט אָנגעקלאַפּט אין אייער האַרץ און האָט אייך גערופען צו זיך נאָך אין דעם גאָטלויזען הויז. איהר זענט דאָך אַזוי אַנדערש, אַזוי אַנדערש, ווי זיי אַלע.

יוסטינאַ.

מיר דאַכט זיך אויך, אַז עס איז אַזוי געווען. ווען איך בין נאָך אַ קליין קינד געוועזען, האָט מיר די אַם דערצעהלט פון קריסטוס׳ען, און איך בין געזעסען און האָב אויסגעהערט מיט צעפלאַמטע בעק-לעך... זי האָט מיך אין קירך געפיהרט, ווען מיר זענען אויף שפּאַ-ציר געגאַנגען, און איך האָב געהערט דאָס געזאַנג, — מיך האָט עס אַזוי געצויגען... און נאַכטס פאַר׳ן שלאָפען געהן האָב איך מיך

אַריינגעגנב'עט אין דער אַמס צימער אַריין, אַז קיינער זאָל נישט הערען, און האָב מיך פאַר דעם הייליגען בילדעל געוואָרפען...

מיכאל

נעמט זי אָן ביי דער האַנד און שווייגט, גערירט.

יוסטינא.

אָבער צו וואָס פערצעהל איך אייך דאָס אַלץ? — איך בעט אייך איבער, איך האָב נישט קיינעם, וועמען דאָס צו פערטרויען.

מיכאל.

יאָ, יוסטינאַ, מיר מעגסטו פערטרויען.

סטינא.

האָט דאָס געפיהל צו מיר זיך נישט געענדערט ביי אייך דורך דער צייט, וואָס איהר זענט נישט געוועזען?

מיכאל.

פערקעהרט, יוסטינאַ, עס איז ביי מיר שטאַרקער און רייפער געוואָרען; און איך קאָן יעצט אָפען פאַר דער גאַנצער וועלט זאָגען מיט אַ ריין געוויסען: איך ליעב דיך, יוסטינאַ...

יוסטינא

שווייגט, ווערט בלייך, פערמאַכט די אויגען און זאָגט ווי פאַר זיך.

מיין גאָט! און איך האָב געמיינט, אַז איך וועל דאָס שוין מעהר קיינמאָל נישט הערען.

מיכאל.

יוסטינא, איך וויל מיט אייך זיין גאַנץ אָפענהאַרציג, אַזוי ווי איהר זענט יעצט געוועזען מיט מיר. ווייסט איהר, פאַרוואָס איך האָב נישט דאַן נאָך אונזער געשפרעך פערלאַנגט פון אייער פאָטער אייער האַנד? — נישט דערפאַר, ווייל איך האָב חרטה געהאַט, יוסטינאַ, ניין. איך וויל מיט אייך זיין גאַנץ אָפען. איהר זענט אַ קינד, איהר וועט דאָס אפשר נישט פערשטעהן. איך מוז אָבער האַנדלען לויט מיין עהרע. — איהר ווייסט, ווי די וועלט איז קליין און ווי רכילות'דיג עס איז די געזעלשאַפט, אין וועלכער מיר לעבען. ווען איך וואָלט

מיט אַייך חתונה געהאַט און גענומען פון אַייך נדן, וואָלט עס גע-
קענט הייסען אין דער געזעלשאַפט, אַז איך האָב מיט אַייך חתונה
צוליעב דעם נדן, וואָס דער רייכער מייזנער גיט זיין איינציגער
טאָכטער,—דער הראַביע מיט דער יודישער רייכער טאָכטער, וואָס
איז שוין צו קאַריקאַטור געוואָרען. איך האָב אָבער נישט געקענט
ערלויבען, אַז אַ שאָטען פון געלד זאָל פאַלען אויף אַייער נאָמען,
אַז אין דער בעציהונג צווישען אונז זאָל איין אַנדער זאַך שטעהן,
אויסער דאָס ריינע, הייליגע געוויסען פון ליעבע, וואָס פערבינדט
אונז ביידע. דערפאַר האָב איך בעשטימט, אַז חתונה האָבען מיט
אַייך קען איך נאָר דענסטמאָל, ווען איך וועל זיך קענען אָבזאָגען
פון יעדען נדן און פון יעדען געשאַנק, וואָס אַייער פאָטער זאָל
מיר וועלען מאַכען.

יוסטינא.

— אָבער מיכאַל, פאַרוואָס? —

מיכאל.

האָרכט מיך אויס, יוסטינאַ,—איך ווייס, וואָס איך רעד, און איך מיין
עס גוט. איך האָב זיך גענומען אַדורכקוקען אונזער פערמעגען. מיין
זעליגער פאָטער איז נישט געווען קיין געשעפטס-מענש און מעהר
אויסגעגעבען, וויפיעל זיינע איינקונפטען האָבען איהם ערלויבט. איך
בין דורך דעם ווינטער געזעסען אין אונזערע פאָלוואַרקעס, אַליין
בעקענט זיך מיט דער אַרבייט און וויל זיך אַליין נעמען צו דער
פערוואַלטונג. קיין גרויס פערמעגען וועלען מיר נישט האָבען,
יוסטינאַ,—נאָר אַן אָנשטענדיג, רוהיג לעבען אויף דעם לאַנד וועלען
מיר קענען פיהרען. איך ווייס דיין גוט האַרץ, דיין איינפאַכקייט
און דיין ווילען צו לעבען איינזאַם—נאָר פערנומען מיט דיין אייגען
גליק. יאָ, און דאָס וועלען מיר קענען רייכליך האָבען מיט מיין
מוטער, מיט מיין שוועסטער. און איך בין יעצט געקומען צו דיר,
איבערגעצייגט און זיכער אין דער אויפריכטיגקייט פון מיין ערנסט
געפיהל. איך בין געקומען צו דיר, און בעט דיך: קום! לאָמיר אינ-
איינעם בויען אונזער אָרים, גליקליך היים...

יוסטינא שווייגט, פערשטעלט זיך די אויגען מיט די הענד און וויינט. **מיכאל** בעמט איהר די האַנד און קושט זי לאַנג, לאַנג. עס קומט אריין ה׳ **מייזנער** מיט

דער פרוי רעדענדיג. „נו, האָט איהר זיך געקריגט צווישען זיך?" יוסטינא כאפּט זיך אויף מיט פערוויינטע אויגען. ה' מייזנער מיט דער פרוי ווערען ערנסט, קוקען ערשטוינט, מיט ערוואַרטונג אויף מיכאל'ן.

מיכאל

צו מייזנער'ן, אָפיציעל און ערנסט.

ה' מייזנער, איך בעט פון אייך די האַנד פון אייער טאָכטער.

ה' מייזנער

ווערט ערנסט, קוקט אויף דער פרוי. די מאדאם הויבט אָן צו וויינען.

מיכאל.

אָבער איך האָב צו אייך אַ בקשה, ה' מייזנער, אויף וועלכער איהר מוזט בעשטעהן —

ה' מייזנער

פערוואונדערט.

ווי הייסט?

מיכאַל.

איך פערלאַנג פון אייך די האַנד פון אייער טאָכטער, אָבער נאָר מיט דעם תנאי — נישט צו נעמען פון אייך קיין נדן —

ה' מייזנער

הייבט איהם איבער.

ווי הייסט? ווער וועט מיר דאָס פערווערען מיין קינד מיין געלד צו געבען?

מיכאַל.

די סיטואַציע איז אַ זעלכע, אַז...

ה' מייזנער.

הראַביאַ, איך וועל נישט יעצט קיין סך רעדען, נאָר איך בין אַ מענש פון אַ קלאָרער סיטואַציאָן. איך וויל וויסען, וועגען וואָס עס געהט.

מיכאַל.

ה׳ מייזנער, מיינע גיטער זענען יעצט אויף אַזוי פיעל אַוועקגע־
שטעלט, אַז איך קאָן אַייער טאָכטער אויסהאַלטען, ווי עס פאַסט
פאַר איהר —

ה׳ מייזנער

האַקט איהם איבער,

נו, נו, פון דעם וועלען מיר נאָך רעדען. פאַלט איהם אויפ׳ן האַלז

פאָרהאַנג.

צווייטער אַקט.

אין יוסטינא'ס צימער. פארנאכט, עס טונקעלט. עס זיצט יוסטינא און די אם איהרע, וועלכער יוסטינא לעזט פאר פון דעם נייעם טעסטאמענט. די אם ווישט זיך די אויגען און צלמ'ט זיך. פויזע.

פון דער צווייטער שטוב הערט זיך דעם זיידענס שטים תהלים זאגען: אשרי האיש אשר לא הלך בעצת רשעים ובדרך חטאים לא עמד, ובמושב לצים לא ישב. דאס קול ווערט וואס אמאל פערשוויגען.

די אַם.

אַזוי האָבען זיי איהם געשלאָגען, דאָס יעזוס-קינד, דאָס אומשולדיג רינדעל — די יודען, — אַזוי האָבען זיי איהם געשלאָגען, אָ גאָט!..

יוסטינא.

גלויבסטו, ווען איך וואָלט דענסטמאָל געלעבט, וואָלט איך איהם אויך געשלאָגען?

די אַם.

אָ, ניין, די פּאַניענקע וואָלט איהם נישט געשלאָגען, נישט געשאָל-טען. די פּאַניענקע וואָלט נאָכגעגאַנגען נאָך איהם, צוגעהערט זיך צו זיינע ווערטער און געקושט זיין קלייד, — אָ, די פּאַניענקע —

יוסטינאַ.

איך בין דאָך אויך אַ יודין און קום דאָך אויך אַרויס פון די יודען, וואָס זענען דענסטמאָל געווען אין ירושלים.

די אַם.

אָ, די פּאַניענקע איז אַן אַנדערע יודין. זי קושט איהר די האנד. ווען די פּאַניענקע איז נאָך אַזאַ קליינע „זאַך" געווען, איז זי אַריינגע-קומען צו מיר אין מיין שטוב אַריין און געבעטען מיך, איך זאָל זאָגען מיט איהר דעם „פּאַטשערש", און פריהער נישט געוואָלט שלאָפען געהן, ביז זי וועט נישט דעם „פּאַטשערש" אָבזאָגען. זי קוקט זיך אום. איך האָב מורא געהאַט פאַר דעם „פּאַן" — האָב איך די טיר צוגעשלאָסען און מיט דעם קליינעם קינד די תפלה גע-זאָגט. ווי דאָס קליינע יודישע קינד האָט די הענטלעך פערבויגען

פאַר דעם קריסטוס־קינד! אין גאַנצען אַ קריסטין געווען, עס האָט נאָר געפעהלט דאָס ביסעל הייליגע וואסער.

יוסטינא.

אָ, ניין! איך וואָלט איהם נישט געשלאָגען, אם! איך וואָלט איהם נישט געשאָלטען, ווען איך וואָלט דענסטמאָל געלעבט. אָ, איך וואָלט איהם נאָכגעגאַנגען פון דערווייטענס, איך וואָלט יעדען זיין טריט געקושט, איך וואָלט מיך צוגעהערט צו דעם קלאַנג פון זיינע טריט... מיין אם, דו ווייסט, — מיר דאַכט זיך, אַז איך האָב דענסטמאָל געלעבט, און איך האָב איהם געזעהן... איך זעה דאָס אַלץ אַזוי קלאָר מיט די אויגען, ווי ער רייט קיין ירושלים אַריין אויף דעם אייזעל, און דאָס פאָלק געהט פון די הייזער אַרויס איהם אַקעגען. זיי טוען אויס זייערע קליידער און פערשפּרייטען פאַר איהם אויפ'ן וועג... איך זעה עס אַזוי קלאָר, ווי זיי שטעהען פון ביידע זייטען וועג און שאָקלען מיט די לולבים און שרייען הושענא, — ווי איך וואָלט דאָרט געווען, ווי דאָס וואָלט ערשט נעכטען געשעהן...

די אם.

די פּאַניענקע איז נאָך אַ פרעמדע — און איז שוין אַזוי בעקאַנט אין די הייליגע ביכער. די פּאַניענקע רעדט ווי פון „פּאַטשערש“.

יוסטינא.

ווייל זיי זענען מיר נאָהנט, ווייל זיי זענען מיינע, פון מיין פאָלק. אם... איך זעה דעם בית־המקדש. איך זעה עס אַזוי ווייס, — ווי דער ווייסער מירמעלשטיין ברענט זיך אין דער זון. עס איז אַ גרויסער יום־טוב. אַזוי פיעל יודען זענען דאָ פון אַלע לענדער אין פערשיידענע טראַכטען, ווייסע קיטלען און טליתים, און פיהרען די שעפּסלעך צום קרבן; די קינדער האַלטען זיי ביי די הערנדלעך... און איך זעה, ווי די חלפנים שטעהען אויפ'ן הויף און האַנדלען מיט די יודען. און עס רייט אַריין קריסטוס אויף זיין ווייסען אייזעל, און דאָס געזיכט איז ביי איהם אַזוי בלייך, און אַזעלכע גרויסע אויגען. און אַזוי פיעל פאָלק איז אַרום איהם. און ער יאָגט אַרויס די חלפנים, די סוחרים מיט די קרעמער פון בית־המקדש־הויף אַרויס. דאָס פאָלק זאַמעלט זיך אַרום איהם — און ער רעדט. איך הער זיין שטים, איך בין דאָרט, איך קוק איהם אין פּנים אַריין — פון צווייטען

צימער הערט זיך דעם אלטען יודענס תהלים זאָגען, יוסטינא האָרכט זיך איין.

דו הערסט, ניאַנע, מיר דאַכט זיך, אַזאַ שטים האָט ער געמוזט האָבען; אַזוי האָבען געמוזט זיינע ווערטער קלינגען אין דער שפּראַך.

די אַם.

וואָס רעדט די פּאַניענקע? — גאָט זאָל אָפּהיטען! גאָטס שטים האָט געקלונגען ווי די קלויסטער-גלאָקען. דאָס דערינען איז דעם שטנ׳ס שטים. אַז איך הער די שטים, דאָס „מאָדליען" זיך — מיין איך, אַז מען דאַווענט פאַר׳ן טייוועל, הער איך, אַזוי ווי מען שלאָגט כריסטוס׳ן.

יוסטינא.

וואָס רעדסטו, דו נאַרישע אַם! דו ווייסט נישט, וואָס דו רעדסט.

די אַם.

די פּאַניענקע איז עפּיס אַנדערש, די פּאַניענקע איז שוין אונזערע, גאָט האָט זי אַרויסגענומען פון דעם גאָטלויזען הויז, — אָבער זיי, פּאַניענקע, דאָס זענען דאָך אומגלויביגע, און אַלע זייערע תּפלות געהען פאַר׳ן שטן.

יוסטינא.

שווייג! דו ווייסט נישט, וואָס דו רעדסט.

די אַם.

ווען דער פּאַן מיכאַל וועט נאָר די פּאַניענקע אין קירך פיהרען, און דער גלח וועט נאָר דאָס ביסעל הייליגע וואַסער בעגיסען — וועט שוין די פּאַניענקע אויך דאָסזעלבע פיהלען, וועט די פּאַניענקע אויך שוין נישט קענען הערען די שטים, וואָס האָט געשאָלטען גאָט.

עס הערט זיך אין טיר קלאַפּען.

יוסטינא.

הער אויף, הער אויף, דו נאַרישע פרוי! — קומט אַריין!

אין דער טיר ווייזט זיך

קאַרלינא,

א הויכע פּערזאָן נאָך די דרייסיגער, אין שווארצען אָנגעטאָן. א גאָלדען צלמ׳ל אויפ׳ן האלז.

געשטערט? יוסטינא, פאַרוואָס זיצסט דו אין דער פינסטער?

יוסטינא

פערשעמט

דאָס ביסטו, קאַרלינא? קום אַריין. קום אַריין (געהט איהר אקעגען). איך האָב זיך פערדעדט מיט דער אַם. — אַם, צינד אָן דעם לאָמפּ!

קאַרלינא.

Pourquoi es-tu si excitée? (פאַרוואָס ביסטו אַזוי אויפגערעגט?)

יוסטינא

— Rien du tout. J'ai eu une conversation avec la nounou. Le peuple est tellement naïf et superstitieux.

(גאָר נישט. איך האָב געהאַט אַ שמועס מיט דער נאַניע. דאָס פּאָלק איז אַזוי נאַאיוו און אָבערגלויביש —)

די אַם אָב. — פּויליש.

אַז ס'שטעלט זיך גאָר אַנדערש נישט פאַר, נאָר די ליעבע צו קריסטוס'ן מוז ברענגען שנאה צו יודען. זיי פערשטעהען דאָך נישט, אַז דאָס אַלץ מיט קריסטוס'ן האָט זיך דאָך צווישען יודען אין ירושלים אָבגעשפּיעלט. מיר האָבען ביז היינט זעהר ווייניג געטאָן, דאָס פּראָסטע פּאָלק אויפצוקלערען.

קאַרלינא.

דאָס פּראָסטע פּאָלק האָט זיין געזונטען אינסטינקט, יוסטינאַ, נאָך וועלכען עס האַנדעלט עהרליך.

יוסטינא

דערשראָקען.

קלערסטו אויך אַזוי, קאַרלינא? איז ביי דיר אויך די ליעבע צו קריסטוס'ן צונויפגעמישט מיט פיינדשאַפט צו יודען?

קאַרלינא.

אָ, ניין. קריסטוס האָט אונז אַלעמען געהייסען ליעב האָבען, אַפילו אונזערע פיינד.

יוסטינאַ.

האָלסטו דען יודען פאַר פיינד?

קאַרלינא
שווייגט.

יוסטינאַ.
האַלסט מיך אויך פאַר אַ פיינד פון אייך?

קאַרלינא
קושט זי.
דו ביסט עפּיס אַנדערש. אין דיר האָט זיך גאָט אָנגערופען, ווען דו ביסט נאָך געווען אַן אומגעטויפט קינד.

יוסטינאַ.
פאַרוואָס נעמט איהר מיך אַרויס פון כלל? פאַרוואָס בין איך דאָס מעהר פון אַנדערע — מיינע ברידער און שוועסטער?

קאַרלינאַ
לאַכט.
דו קאָנסט דאָך נישט גלויבען, אַז אַלע דיינע גלויבענס-ברידער טראָגען זיך אַרום מיט די אידעען, וואָס דו, פיהלען די ליעבע צו אונזער גאָט, צו אונזער גלויבען, ווי דו

יוסטינאַ.
דאָס איז דערפאַר, ווייל זיי האָבען נישט געהאַט די געלעגענהייט צו דערקענען די גוטסקייט פון דער אמת'ער אמונה, די גוטסקייט פון קריסטען-מענשען, ווי איך. זיי האָבען נישט געהאַט די געלעגענהייט צו דערקענען גאָטס מעשים, ווי זיין אמונה איידעלט אויס דעם מענשען, — ווי איך האָב דערקענט דיין מוטער, אייער גאַנץ הויז, וואָס איז מיר תמיד געווען אַ סימבאָל פון ריינקייט און איידעלקייט. ווען זיי וואָלטען אייך דערקענט, ווען אַלע מיינע גלויבענס-ברידער וואָלטען דערקענט די קריסטען אין זייער אמת'ער ליכט, ווי איך האָב די זכיה געהאַט צו דערקענען, — אָ, זיי וואָלטען געווען פאַר זיי אַן אמת פאָרבילד פון איידעלקייט און גע-רעכטיגקייט.

קאַרלינע.
האָסטו מיט אַן אמת אַזוי ליעב מיין מוטער, אַז זי שטעהט דיר פאַר אַ פאָרבילד? און אונזער גלויבען איז אַזוי טיף אַריינגעדרונ-

גען אין דיר, אַז דו זעהסט אין איהם די שענקייט, וואָס ער בע־שענקט די מענשען, וועלכע גלויבען אין איהם, אַז דו וואָלסט עס אין שטאַנד געווען איבערצוגעבען דיינע ברידער?

יוסטינאַ.

געוויס. געוויס וואָלט איך געוואָלט, אַז אַלע מיינע ברידער, אַז דאָס גאַנצע יודישע פאָלק, וועלכעס טאַפּט אין דער פינסטער, אַזוי ווי איך האָב געלעבט אין דער פינסטערניש, זאָל דערזעהן גאָט און זיין ריכטיגען גלויבען, וועלכער בעגליקט דעם מענשען מיט אַזוי פיעל ליעבע און גוטסקייט. אָ, מיין לעבען וואָלט איך אַוועקגעגעבען מיט פרייד פאַר דער גרויסער אידעע, אַז מיין פאָלק זאָל פערשטעהן די שענקייט, מיט וועלכער קריסטוס בעשענקט די, וועלכע גלויבען אין איהם.

קאַרלינאַ.

ווייסט, אַז מען הערט דיך אַזוי רעדען, גלויבט מען, אַז עס איז דיר פון גאָט בעשערט אַ בעזונדערע מיסיע; אַז דו ביסט נישט בעשאַפען צו לעבען דאָס געוועהנליכע לעבען פון אַ פּראָסטען מענשען, נאָר דו ביסט צו עפּיס העכערס בעשטימט — אויסצופיה־רען דורך דיר אַ גרויס ווערק, צו בעקעהרען דיינע ברידער צום ריכטיגען גלויבען.

יוסטינאַ

לאַכט.

ניין, קאַרלינאַ, איך געפין מיך נישט בערופען צו אַ מיסיע. אַזוי ווייט האַלט עס נאָך נישט מיט מיר. — אָבער צו וואָס פיהרט אונז דאָס געשפּרעך, אויף וואָס די אַם מיט איהרע נאַרישע רייד האָבען אונז אַרויפגעבראַכט? — ווע‌לען מיר נישט פון עפּיס אַנדערש רע־דען? — וואָס מאַכט די מוטער?

קאַרלינאַ.

אָ, איך דאַנק דיר. דער מוטער געהט עס גוט. נאָר דאָס געשפּרעך פיהרט אונז, יוסטינאַ, צו עטוואָס ערנסטעס, וועלכעס איז אייגענ־טליך דער ציל פון מיין יעצטיגען קומען צו דיר.

יוסטינאַ.

דו מאַכסט מיך נייגעריג.

קאַרלינאַ

ערנסט.

נאָר איך בעט דיך, יוסטינאַ, מיך ריכטיג צו פערשטעהן און זעהן אין מיר, און מיינע רייד די אמת'ע פריינדשאַפט, וואָס מיין מוטער און איך פיהלען צו דיר. מיר זענען, יוסטינאַ, איבערגעצייגט אין דער אויפריכטיגקייט פון דיין צונייגונג צו אונז. מיר קענען דיך און ווייסען, אַז דיין בעקעהרען זיך צו אונזער גלויבען האָט קיין אַנדער אורזאַך נישט אַרויסגערופען, נאָר דיין טיף און אמת געפיהל. דאָס גיט אונז נאָך מעהר רעכט אַריינצורעדען אין אַזאַ דעליקאַטער אַנגעלעגענהייט, וואָס פערטראָגט אייגענטליך נישט קיין דריטע פערזאָן. און ווען איך נעם מיר די ערלויבעניש, — איז עס נאָר אויס אויפריכטיגער פריינדשאַפט צו דיר, צו אונז אַלעמען, און אַלער־ערשטענס צו אונזער מוטער, וואָס מיר אַלע ליעבען.

יוסטינאַ

דערשראָקען.

איך בעט דיך, רעד אָהן צוואַנג.

קאַרלינאַ.

מיכאַל האָט אונז פערטרויט זיינע אַבזיכטען.

יוסטינאַ

שווייגט, לאָזט אַראָב דעם קאָפּ.

קאַרלינאַ.

זעלבסטפערשטענדליך האָט עס ביי אונז אַרויסגערופען די גרעסטע פרייד דיך צו האָבען פאַר אונזער שוועסטער. זי קושט זי. מיר האָבען שוין לאַנג געוואונשען, אַז צווישען אונז זאָלען זיך פערקניפּען טיפערע און אינערליכע בעציהונגען. נו, יוסטינאַ...

יוסטינאַ

קוקט זי אָן דערשראָקען.

קאַרלינאַ.

די מאַטעריע, וועלכע איך בעהאַנדעל יעצט, איז אַזוי איידעל, אַז איך האָב מוראַ, אַז מיינע ווערטער זאָלען נישט זיין צו שווער און זאָלען דיר נישט קיין שמאַרצען פערשאַפען.

יוסטינא.

איך בעט דיך, רעד אומגעשטערט.

קארלינא.

האסטו נישט געקלערט איבער דעם, יוסטינא, אז דאס, וואס דיין חתונה האבען פאר מיכאל'ן פאלט צונויף מיט דיין איבערגעהן צו אן אנדער גלויבען, קען מען עס ברענגען אין צוזאמענהאנג, אז אהן איינעם וואלט דאס צווייטע נישט געווען, און דאס קען ברענגען צו צווייפלען אין דיינע אויפריכטיגע איבערצייגונגען?

יוסטינא

פערוואונדערט.

פארוואס?

קארלינא

בעפרעמדט.

איך ווייס נישט, פארוואס.

יוסטינא

ווי פאר זיך.

גאט קוקט אין הארץ, און ער ווייסט, אז מיין הארץ האט צו איהם פריהער געקעהרט, ווי צו מיכאל'ן.

קארלינא.

מענשען זענען אבער נישט אלזעהענדיג און מענשען זענען שלעכט.

יוסטינא.

וואס געהען דען אונז מענשען אן?

קארלינא.

יוסטינא, דו האסט פערגעסען, אז מיכאל קומט ארויס פון אזא הויז און טראגט אזא נאמען, צו וועלכע ער האט פליכטען, און דאס נויטיגט איהם צו רעכענען זיך מיט מענשען, ווען שוין נישט פאר זיך — איז עס פאר דער פאמיליע, פאר אונז אלע און, אלער-ערשטענס, פאר אונזער מוטער, וואס מיר אלע ליעבען

יוסטינא.

האט די מוטער עטוואס קעגען אונזער שידוך

קאַרלינאַ.

דאָס זאָג איך נישט. די מוטער וואָלט זעהר גליקליך געווען, און מיר אַלע, דיך צו האָבען פאַר אונזער שוועסטער. מיר אַלע ווינשען אַזאַ פרוי פאַר מיכאַל'ן, און מיר ווייסען, אַז דו וואָלסט געווען דאָס גרעסטע גליק —

יוסטינאַ

נישט פערשטעהענדיג.

נאָר אום וואָס געהט עס? — איך פערשטעה נישט. גלויבט איהר נישט אין מיין אויפריכטיגקייט, אין מיין איבערגעבענהייט? האָט איהר עפּיס בעמערקט אין מיר? — מאַך מיך קלאָר, קאַרלינאַ!

קאַרלינאַ.

מיר איז זעהר שווער צו רעדען דעריבער, יוסטינאַ, — די ווערטער שלאָגען מיך. געוויס נישט, געוויס נישט. נו, וואָס זאָלען מיר טון? איך בין געקומען מיט דיר זיך אַן עצה האַלטען. אפשר וועלען מיר אינאיינעם אַן עצה זוכען. מיר קענען דאָך נישט צולאָזען, אַז דיין נאָמען און מיכאַלס נאָמען זאָלען דערביי ליידען. מיר קענען דאָך דאָס נישט פאַר דער מוטער טון.

יוסטינאַ

צו פאַר זיך.

גלויבט איהר נישט, אַז דאָס האָט גאָט אַזוי געמאַכט, אַז דאָס איז געווען אַ מתנה פון איהם, וואָס ער האָט צוגעגויגט מיכאַלס האַרץ צו מיר דערפאַר, ווייל איך האָב געצויגען צו איהם פון קליינער-הייד אָן?

קאַרלינאַ.

אָ, געוויס, געוויס. ווען נאָר נישט דאָס —

יוסטינאַ.

אָבער וואָס דען?

קאַרלינאַ.

ווען מענשען וואָלטען נישט געווען אַזוי קליין און חושד געווען; ווען מיר וואָלטען מענשען געקאָנט איבערצייגען.

יוסטינאַ.

אָבער פאַרוואָס זאָל מען מיך דאָס חושד זיין? איך קען דאָך נישט גלויבען, אַז מענשען זאָלען עפּיס קעגען מיר האַבען — איך האָב דאָך קיינעמען קיין שלעכטס נישט געטאָן.

קאַרלינאַ

קושט זי.

ווי אומשולדיג דו ביסט, יוסטינאַ, און ווי ריין! — פערשעמט. אַך יאָ, אָבער האָסט פערגעסען, יוסטינאַ, אַז—פערציה פאַר די רייד— דו קומסט אַרויס פון אַזאַ פאָלק, וועלכען מען איז חושד.

יוסטינאַ

ווערט רויט.

פאַרוואָס איז מען דאָס מיין פאָלק מעהר חושד פון אַן אַנדער פאָלק?

קאַרלינאַ

שווייגט, לאָזט אַראָב דעם קאָפּ.

יוסטינאַ

רויט, אויפגערעגט.

איך ווייס נישט, פון וואָס פאַר אַ פאָלק איך קום אַרויס. מען האָט עס מיך קיינמאָל נישט געלערנט — איך בין געשטאַנען פון דרויסען. נאָר איך קען נישט גלויבען, אַז אין מיין פאָלק זאָל זיין עפּיס אַזעלכעס, וואָס זאָל פערדינען דעם חשד. עס לעבט דאָך אויך און האָט דאָך אויך זיין גאָט. דער זיידע מיינער דערינען זיצט און דאַווענט אַ גאַנצען טאָג אין זיין הייליגען תהלים, — ער זאָגט דאָך דיזעלבע פסאַלמען, וואָס דער פּאָטער אַנטאָניוס זאָגט. קריסטוס האָט דאָך אויך געהערט צו דעם פאָלק. עס קען דאָך קיין שלעכטס נישט שטעהן אין זייערע ביכער געשריבען, וואָס ווערען אויך פון דער קירך פערהייליגט. איך ווייס נישט, וואָס איהר האָט צו זיי, און פאַרוואָס מען איז זיי חושד. זאָג מיר די קללה, וואָס רוהט אויף זיי, די זינד, וואָס זיי זענען בעגאַנגען. זאָג מיר, וואָס שטעהט דאָרט ביי זיי אין די ביכער געשריבען? ווער זענען זיי דאָס אַזעלכע, וואָס מען דאַרף זיי חושד זיין?

קאַרלינאַ

בעליידיגט.

אָבער דו ווײסט דאָך נישט פערלאַנגען פון מיר, אַז איך זאָל דיר זאָגען, וואָס אַזעלכעס יודען זענען.

יוסטינאַ

ווערט בלייך.

יאָ, דו האָסט רעכט. איך פערשטעה דיך יעצט אינגאַנצען, קאַר-לינאַ. איך האָב זיך פערגעסען אַ מינוט, אַז איך בין אַ יודין, דאָס איך האָב נישט קיין רעכט אויף קיין ליעבע, אויף קיין גליק... פערצייה, — מיין ליעבע איז ווערט די פערצייהונג. איך ליעב צו שטאַרק, אָבער זייט זיכער, — איך וועל נישט טון אַזעלכעס, וואָס זאָל אייך קרענקען, עגמת-נפש פערשאַפען. איך וועל מיך איבער-לעגען. איך קען מיין אָרט. איך ווייס, פון וואַנען איך קום אַרויס, איך בין אַ יודין.

קאַרלינאַ.

וואָס רעדסטו, שוועסטער? זי קושט זי און נעמט זי איין. דו ביסט די שענסטע נשמה, וואָס איך האָב אין מיין לעבען בעגעגענט. שווייג, רעד נישט אַזוי, דו טוסט מיר אַ גרויס אומרעכט. דאָ איז געשעהן אַן אומגליק פאַר אונז אַלע — פאַר דיר, ווי פאַר אונז. מיר ווילען אַלע דיך האָבען פאַר אַ שוועסטער. מיר ווייסען, דו וואָלסט געווען דאָס גרעסטע גליק פאַר מיכאל'ן, און זיין ליעבע צו דיר איז אַן אויפריכטיגע, — אָבער דאָ איז געשעהן אַן אומגליק, ווי פאַר אונז, אַזוי פאַר דיר. מיר ווייסען, דו ביסט נישט שולדיג, — דו וואָלסט געווען געהאַט די איידעלקייט צו פערשווייגען, בעגראָבען אין דיר דיינע געפיהלען, צו אָפּפערן דיין ערדישע ליעבע פאַר אַ גרעסערער, פאַר אַן איידעלערער — פאַר דיין הימלישער ליעבע, אַז דיין ליעבע צו קריסטוס'ן זאָל אַרויסקומען ריין, אומשולדיג און אָהן פעהלער, אַז מיט קיין איין פלעקעל פון זעלבסטנוץ זאָל זי נישט ווערען בעפלעקט. דאָס האָבען זיי געוועקט אין דיר דיין ערדישע ליעבע. מיין ברודער מיכאל, דיינע עלטערן, אפשר, האָבען געוואָלט פערבינדען מיט זייערע אינטערעסען, — אָבער דו ביסט ריין, אומשולדיג. קושט זי.

יוסטינא
ווי פאר זיך.

איך האָב געמיינט, אַז גאָט וועט זיך פרעהען מיט מיין ליעבע צו מיכאַל'ן; אַז דאָס איז אַ טייל פון מיין ליעבע צו איהם.

קאַרלינאַ.

דאָס, שוועסטער, שטאַמט נאָך פון די אָנשוויאונגען, וואָס דו האָסט גענומען ביי די מענשען, מיט וועלכע דו האָסט פערקעהרט ביז יעצט — צוצושרייבען גאָט אַל דאָס ערדישע, אַריינבעמען איהם אין זייערע טעגליכע געשעפטען. דער גלויבען, אין וועלכען דו קומסט יעצט אַריין, פערלאַנגט אַבסאָלוטעס אַוועקשענקען זיך, אָבזאָגען זיין גענוס פאַר אַ העכערן אידעאַל — פאַר דער ליעבע צו איהם.

יוסטינא.
מלחמה האלטענדיג מיט זיך.

איך פערשטעה. דו האָסט רעכט. אַזוי האָט געדאַרפט זיין, — נאָר איך בין צו זינדיג. איך בין אַ שוואַכער מענש, און מיין געפיהל צו מיכאַל'ן איז צו שטאַרק, אַז איך האָב זיך געזאָלט אָבזאָגען דערפון, אַז איך זאָל בכח זיין עס צו אָפּפערן פאַר דעם העכערן געפיהל.

קאַרלינא
פויזע.

מיכאַל איז אַן עהרען-מענש. זיין וואָרט וועט ער יעדענפאַלס ערפילען.

יוסטינאַ.

אָבער, קאַרלינאַ, איך האָב דאָך קיינמאָל נישט געקלערט צו טון עטוואָס קעגען דעם רצון פון אייער מוטער.

קאַרלינאַ.

איך דאַנק דיר, יוסטינאַ, וואָס דו האָסט אונזערע געפיהלען און צוטרויען נישט אָבגענאַרט. איך וויים, אַז דו ליידסט, אַז דיר טוט

וועה,—נאָר צו דעם זענען מיר געשאַפען. לערן דאָס ליידען און לערן די אָפּפערונג, וואָרום אונזער גלויבען אין דער וועלט, אין וועלכער דו געהסט יעצט אריין, פערלאַנגט ליידען. — איך וויל דיך יעצט לאָזען אַליין מיט דיין צער. איך ווייס, דו בעדאַרפסט די איינזאַמקייט. זי קושט זי אויפ'ן שטערן און געהט ארויס מיט שטילע טריט.

יוסטינאַ

בלייבט אליין. פאַלט צו דער ערד און נעמט ארויס דאָס קליינע בילדעל, וועלכעס זי האָט העגגען אויפ'ן הארץ און הויבט אָן צו בעטען.

קריסטוס הער! דו, דו וואָס קומסט אַרויס פון דעמזועלבען פאָלק און זעלבען לאַנד וואָס איך,—דו, דו, וואָס אין דיר פערבינדען זיך די ליידען פון אַלע—ווער זענען מיר דאָס אַזעלכע?—דו, דו ווייסט מיין הארץ, דו קענסט דאָך נישט אָקעגען דעם האָבען, וואָס איך האָב ליעב מיין מיכאַל'ן. איך האָב נישט קיינעם, קיינעם, אַ חוץ דיר... וויינט דערפאר. א לאַנגע פויזע אין שטילע טרערען. עס קומט אריין די מוטער, טרעפט זי וויינען.

מ' מייזנער.

טאָכטער, וואָס איז דאָס? וואָס איז געשעהן?

יוסטינאַ

הויבט זיך אויף, ווישט זיך אויס די אויגען

גאָרנישט, מאַמאַ

מ' מייזנער

טאָכטער, טאָכטער, זאָג, וואָס איז דאָ געשעהן?

יוסטינאַ

פאַלט אויף דער מוטערס האלז.

מאַמאַ, מאַמאַ, ווער זענען מיר דאָס אַזעלכע? פאַרוואָס האָט מען אונז פיינט? איהר האָט מיר גאָרנישט, גאָרנישט געזאָגט.

מ' מייזנער.

וואָס האָבען זיי אויס דעם קינד געמאַכט! זי רופט צום מאַן. בערנאַרד! בערנאַרד! קום נאָר אַריין. זעה, וואָס זיי האָבען פון קינד געמאַכט!

ה׳ מייזנער

קומט אריינצולויפען.

וואָס איז דאָ געשעהן? ווער איז דאָ געווען?

מ׳ מייזנער.

קאַרלינאַ, מיכאַלס שוועסטער.—זעה, ווי דאָס קינד זעהט אויס!

ה׳ מייזנער.

טאָכטער, מיין אָרים קינד! וואָס האָט זי דיר געזאָגט? דיך בע-ליידיגט?

יוסטינאַ.

ביין, פּאַפּאַ. — נאַר פאַרוואָס איז מען אונז אַזוי חושד? פון וואָס פאַר אַ מענשען קומען מיר אַרויס? — פאַרוואָס האָסטו מיר גאָרנישט געזאָגט, ווער זענען מיר דאָס אַזעלכע? גאָרנישט געזאָגט...

ה׳ מייזנער

נעמט ארום זיין טאָכטער.

דו קומסט אַרויס פון אָרענטליכע מענשען, מיין קינד. דו האָסט דיך גאָרנישט צו שעמען, פאַר קיינעם נישט, פאַר קיינעם נישט. ער ווייזט אויף דער פרוי. דיין מוטער איז אַן אָנשטענדיגע פרוי. דיין פאָטער האָט מיט עהרליכקייט געמאַכט זיין פערמעגען. האָסט דיך מיט דיינע עלטערן גאָרנישט צו שעמען, פאַר קיינעם נישט, פאַר קיינעם נישט.

יוסטינאַ.

אָבער פאַרוואָס איז מען אונז חושד? פאַרוואָס גלויבט מען אונז נישט?

ה׳ מייזנער.

דאָס זענען נאָך אָנשויאונגען פון מיטעל-אַלטערליכע צייטען, מיין טאָכטער, ווען מען האָט דעם יודען פיינט געהאַט. היינט לעבען מיר, גאָט צו דאַנקען, אין אַ ציוויליזירטער וועלט. אָ, מיר לעבען אין צוואַנציגסטען יאָהרהונדערט. אַלע מענשען זענען גלייך, צי קריסט, צי יוד. — זיי וועלען דעם גאַנג פון דער ציוויליזאַציאָן נישט אָבשטעלען. מיר זענען שוין, גאָט צו דאַנקען, אַרויסגעוואַקסען

דערפון. אַלע זענען גלייך — דער וואָס ערפילט נאָר זיין חוב פאַר דער געזעלשאַפט, דער וואָס איז נאָר אַן אָרענטליכער מענש. האָסט זיך, טאָכטער, גאָרנישט צו שעמען פאַר זיי. עס איז שוין פאַרביי די צייט. ווען דער פאָן האָט געהערשט איבער'ן יוד.

יוסטינא.

אָבער, פּאַפּאַ, עס מוז דאָך עפּיס זיין. זאָג מיר, פּאַפּאַ, וואָס האָבען מיר געטאָן אַזעלכעס, וואָס מען קוקט אויף אונז מיט חשד?

ה' מייזנער.

וואָס, עס געפעלט זיי נישט דער שידוך? — מיר אויך נישט. מיין קינד, — נעמט זי ארום — דו האָסט גאָרנישט וואָס ביי דיר צו פאַלען, — דו ביסט אַזאַ מיוחסת, ווי זיי. ער קושט זי אין קאָפּ. דו ביסט ווי אַ גרעפינס אַ טאָכטער. דיין פאָטער האָט אַלע חובות בעצאָהלט, עהרליך געהאַנדעלט, און אויף דיין טאַטען לויפען נישט אַרום קיין וועקסלען אין גאַס, — בעהאַלט נישט קיין אָרימע יודען קיין געלד, ווי אַנדערע טוען. דו האָסט גאָרנישט וואָס צו פאַלען ביי דיר. דו ביסט רייכער פאַר זיי, שטאַרקער פאַר זיי, האָסט מעהר מעגליכקייטען פאַר זיי און אַן ערציהונג האָסטו בעקומען אַ בעסערע פאַר זיי. דו ווערסט דיך נישט אַזוי בעגעהן מיט מענשען ווי זיי בעגעהען זיך.

יוסטינא.

און דאָס איז אַלץ, וואָס דו האָסט מיר צו זאָגען, אַז איך בין רייכער פאַר זיי!.. אָ פּאַפּאַ, איך בין רייכער פון זיי, יאָ. איך האָב אַלע מיינע וועקסלען געצאָהלט, — איך פערשטעה אַלץ. איך האָב זיך מיט גאָרנישט צו ווייזען, נאָר מיט מיין פאָטערס געלד... זיי האָבען רעכט, פּאַפּאַ, — רעכט!..

ה' מייזנער.

וואָס פערשטעהסטו? וואָס רעכט? — יאָ, דו האָסט געלד. געלד איז אַ גרויסע זאַך, —ביי דעם, וואָס האָט עס געמאַכט מיט עהרליכקייט, מיט זיינע פינף פינגער, ווי דיין פאָטער האָט עס געמאַכט, ווי דיין מוטער האָט געאַרבייט. יאָ, געלד. דער, וואָס בעצאָהלט זיינע חובות, אויף דעם וואָס ס'זענען קיין וועקסלען אין גאַס נישטאָ — דער איז אַן אַדעלמאַן, דער איז אַ הראַביע! נישט ווי מאַנכע, וועלכע גיבען

שלום אש—יורשים.

אויס מעהר, וויפיעל זיי קענען... וואָס פערשטעהזטו? וואָס האָבען זיי דיר, די גויים, דעם קאָפּ פערדרעהט?

יוסטינא.

דאָס, וואָס דו האָסט מיר גאָרנישט מעהר מיטצוגעבען, נאָר דיין געלד; אַז איך בין אַ רייכען יודישען באַנקירס אַ טאָכטער, וואָס איהר פּאָטער האָט וועקסלען בעצאָהלט, קיינעם קיין געלד נישט שולדיג און האָט נאָך אין זיין טייסטער אַ פולען פּאַק כיט באַנקנאָטען, — אָט דאָס איז מיין יחוס! דאָס האָב איך פון מיין פּאָטערס הויז מיטצוברענגען—מעהר גאָרנישט!.. זי פאַלט צוזאַמען און וויינט.

ה׳ מייזנער.

וואָס רעדט זי, מאַמאַ, וואָס רעדט זי?—זי רעדט דאָך ווי אַן אַנטיסעמיטקע, ווי אַלע גויים! רעדען, נאַ, דאָס קומט אַרויס פון חבר׳ן זיך מיט זיי.—האָסט געהערט?—געלד, אַז יודען האָבען געלד, ווי אַלע גויים זאָגען. נאַ, זעה, וואָס זיי האָבען אויס דעם קינד געמאַכט!—וואָס פאַר אַ שפּראַך האָסטו דאָס געקראָגען, מיין טאָכטער?!

יוסטינא.

איך הויב אָן צו פערשטעהן יעצט מיין ברודער, יעצט, ווייס איך, פאַר וואָס ער איז אַוועק פון דער היים, פאַרוואָס ער וויל פון אייך קיין געלד נישט נעמען.

ה׳ מייזנער.

וואָס האָט זי געזאָגט? ווייסטו פון דיין ברודער?—וועסט אויך טון, ווי ער?—פערראַכט אייער פּאָטער, פערראַכט!.. וואָס, איך האָב גע׳גנב׳עט, גע׳גזל׳ט? זאָגט, זאָגט, וואָס האָט איהר צו מיר? מען קלאַפּט אין טיר. זיי בלייבען אַלע פערוואונדערט. די טיר עפענט זיך. עס קומט אריין מיכאל.

מ׳ מייזנער.

בערוהיג דיך. זעה, ווער עס איז דאָ.

ה׳ מייזנער

צום הראביע.

דאָס האָבען מיר אייך צו פערדאַנקען, הער

מיכאַל

דערשראָקען.

אָבער וואָס איז געשעהן? זיי ווערען אַלע שטיל. צו יוסטינאַ׳ן יוסטינאַ׳ וועסט דאָך מיר דערקלערען

יוסטינאַ

נעמט אים אָן ביי דער האַנט

אַך מיכאַל, מיכאַל! דו מיין איינציגער — העלף מיר! איך בין אַזוי אַליין.

מיכאַל

צו ה׳ מייזנער.

איך ווייס נישט, וואָס עס איז פאָרגעקומען, — נאָר אייער טאָכטערס עהרע איז מיין עהרע, און איך וועל זי פאָדערן, פון וועמעס האַנד דאָס זאָל נישט זיין.

ה׳ מייזנער.

איך קען נישט ערלויבען, הראַביע, אַז מען זאָל מיין טאָכטער בעליידיגען ביי מיר אין שטוב — מעג עס זיין פון וועמען דאָס איז. איך פערלאַנג קלאָרע סיטואַציאָן.

מיכאַל

אויסגעשריגען.

אָבער ווער האָט זי בעליידיגט? ווער האָט עס געוואַגט? ער ווענדעט זיך צו יוסטינאַ׳ן. יוסטינאַ!

ה׳ מייזנער.

אייער אייגענע שוועסטער.

מיכאַל

ווערט בלייך.

קאַרלינאַ! אַך, גאָט!.. ער פערשטעלט זיך די אויגען מיט די הענד.

יוסטינאַ.

ניין, מיכאַל, זי האָט מיך נישט בעליידיגט. זי האָט מיר נאָר געזאָגט אַ גרויסען, טרויעריגען אמת, פאַר וועלכען איך בין איהר דאנקבאַר.

מיכאל.

ה׳ מייזנער, מאַדאַם מייזנער, ער קושט איהר די האַנד. דאָ איז אַרויסגעקומען אַ שרעקליך מיספערשטענדניש. איך בעט אייך, ערלויבט מיר אייער טאָכטער דאָס צו דערקלערען. איך גלויב, אַז די זאַך וועט זיך באַלד אויפקלערען. איך בין איבערגעצייגט, מיין שוועסטער האָט געהאַנדעלט אויף אייגענער פעראַנטוואָרטונג.

ה׳ מייזנער.

איך ווייס נישט, אויב מיין טאָכטער וועט וועלען, נאָך דעם וואָס עס איז פאָרגעפאַלען, מיט אייך אליין בלייבען.

מיכאל.

יוסטינאַ, איך מוז מיט דיר רעדען, איך מוז דיר דערקלערען. איך בעט דיך—הערך מיך אויס.

יוסטינאַ

פאַלט אויף מיכאל׳ן.

מיכאַל, מיכאַל, מיין איינציגער—העלף מיר!.. פאַפאַ, מאַמאַ, איך בעט אייך—לאָזט אונז אליין.

ה׳ מייזנער

צו דער מאַדאַם.

קום, לאָז זיי אַליין. פערלאָזען דעם צימער.

מיכאל.

יוסטינאַ! ער קושט איהר די הענד, דעם קאָפּ. דאָ איז אַרויסגעקומען אַ גרויס מיספערשטענדניש. איך ווייס נישט, וואָס קאַרלינאַ האָט גערעדט מיט דיר, אפשר האָט זי דיך בעליידיגט,—אָבער בערוהיג דיך. זי האָט עס געטאָן אויף איהר אייגענער פעראַנטוואָרטונג. די מאַמאַ איז גענויגט צו דיר, יוסטינאַ.— איך קום יעצט פון פאָטער אַנטאָניוס,—ער ליעבט דיך ווי אַן איינציגע טאָכטער. איך האָב איהם דערצעהלט פון אונזער ליעבע,—ער האָט זיך זעהר געפרעהט. ער האָט מיר צוגעזאָגט מיט דער מאַמאַ איבערצורעדען און זי איבערצייגען אין דער ריכטיגקייט פון אונזער שידוך. ער האָט אַ גרויסען איינפלוס אויף דער מוטער. איך בין איבערגעצייגט, יוסטינאַ, אַז די מאַמאַ וועט איינווילליגען.

יוסטינאַ
טוליעט זיך צו איהם.

אַך מיכאַל, מיכאַל, דו מיין איינציגער... איך האָב דאָך נישט קיינעם, קיינעם... איך קען דאָך נישט גלויבען, אַז מיט דעם וואָס איך ליעב דיך, בעגעה איך אַ זינד קעגען גאָט. זאָג, מיכאַל, דאָס האָט דאָך גאָט געמאַכט, אַז דו זאָלסט מיך ליעב קריגען, אַז דו זאָלסט מיין שוץ-מלאך זיין, אַז דו זאָלסט מיך פון דאַנען אַרויסנעמען, אין אַ בעסערער, אין אַ שענערער וועלט פיהרען? זאָג, מיכאַל, איז עס דען נישט אַזוי? פרעהט זיך נישט גאָט מיט אונזער ליעבע?

מיכאַל
קושט זי.

אָ מיין יוסטינאַ, איינציגע, איינציגע... ער קושט זי מיט ליידענשאפט. דאָס זאָגט דאָך אויך אונזער ליעבער פאָטער אַנטאָניוס. — פערגעס אָן דעם וועהטאָג, וואָס מיין שוועסטער האָט דיר אָנגעטאָן. איך ווייס נישט, וואָס זי האָט גערעדט צו דיר,—נאָר דיין צער איז מיין צער און מיין שאַנד... וואָס קאָן איך טון? — איך בין צו שוואַך קעגען איהר: זי איז אַ פרוי. זאָג, האָט זי דיך בעליידיגט?

יוסטינאַ.
אָ ניין, מיכאַל, זי האָט מיך נישט בעליידיגט. זי האָט מיר געזאָגט דעם אמת. זי האָט מיר די אויגען אויפגעעפענט, צו ווייזען מיר, אין וואָס פאַר אַ וועלט איך האָב געלעבט ביז היינט, אַז איך האָב קיינעם נישט, קיינעם נישט אַחוץ דיך... אָ, ווי דאַנק איך גאָט וואָס האָט מיר דיך צוגעשיקט!.. אָ, איך פערשטעה, מיכאַל, איך פערשטעה, פאַרוואָס דו ווילסט נישט נעמען פון מיין פאָטער קיין געלד, קיין נדן, און ווי דאַנק איך דיר דערפאַר! איך וועל דיין דינסט זיין, דיין דינסט,—נאָר נעם מיך אַרויס פון דאַנען, אָ דו, מיין איינציגער!.. זי קלאַמערט זיך אָן איהם.

מיכאַל.
איך דאַנק דיר, יוסטינאַ. איך האָב געוואוסט, אַז דו וועסט נישט פערלירען דעם צוטרויען צו מיר, איך האָב געוואוסט.

יוסטינאַ.
יעצט ערשט רעכט נישט, מיכאַל. איך האָב דאָך קיינעם נישט.

נאָר דיך. מיין פאָטער־מוטער האָב איך פערלוירען, פערלוירען...
אָבער זאָג מיר, מיכאַל, האָבען זיי טאַקע גאָרנישט מעהר נאָר דאָס געלד, פון וועלכען מיין פאָטער רעדט? איז ביי זיי קיין אַנדער נשמה נישטאָ? איך ווייס נישט. מען האָט עס פון מיר פערהוילען, מען האָט מיך שטענדיג געהאַלטען באַזונדער. איך האָב געהערט, אַז מען שלאָגט יודען, — מען האָט מיר געזאָגט, אַז דאָס זענען אַנדערע יודען, אַז איך קעהר מיך גאָר נישט אָן מיט זיי... איך האָב געהערט, אַז מען האָט זיי פיינט, — מיין פאָטער האָט, מיר איינגערעדט, אַז דאָס זענען נאָך איבערבלייבענס פון מיטעלאַלטער. עס קען דאָך נישט זיין! די וועלט איז דאָך פיין געבילדעט. איך קען דאָך דיין מוטער, דיין שוועסטער, איך ווייס דאָך, ווי איהר בעגעהט זיך מיט דעם קלענסטען בעשעפעניש. זאָג מיר, פאַרוואָס האָט מען זיי אַזוי פיינט? האָבען זיי טאַקע גאָרנישט מעהר, נאָר דאָס געלד?

מיכאַל.

אָ, קינד, דו ביסט גאָר אַנדערש פון זיי. דו האָסט גאָרנישט מיט זיי צו טון. דו ווייסט נישט פון זייערע געשעפטען, דו ביסט אַנדערש. פאַר דיר האָט זיך גאָט אָנגענומען...

יוסטינאַ.

אַלע זאָגט איהר אַזוי. אָבער וואָס זענען זיי — דער שטאַם, פון וואַנען איך קום אַרויס? איך קום צו דיר, מיין פריינד, זאָג מיר פון וואַנען קום איך אַרויס? איך ווייס עס נישט. איך ווייס נישט מעהר, ווען דיין מוטער, וואָס האָט רחמנות אויף דעם מינדסטען בעשעפעניש — אַז זי האָט זיי פיינט, דאַרף מען זיי פיינט האָבען. זאָג מיר, דו איינער אַליין קענסט מיר זאָגען דעם אמת

מיכאַל.

צו וואָס דאַרפסטו דאָס וויסען? דו ווייסט נישט פון זייערע געשעפטען.

יוסטינאַ.

יאָ, מיכאַל, איך דאַרף דאָס וויסען. איך דאַרף זעהן דעם גאַנצען אָבגרונד, פון וואַנען איך קום אַרויס. איך וויל אַוועקגעהן פון זיי מיט דערזעלבער פעראַכטונג, וואָס איהר האָט צו זיי. מיך עקעלט

אויך זייער געלד. איך וויל אַוועקגעהן אין דעם אַנדערן גלויבען, אין דער בעסערער וועלט, אין וועלכער דו פיהרסט מיך אַריין, מיט דער איבערצייגונג, אַז איך געה אַוועק פון שלעכטס צו גוטס. זאָג, וואָס האָבען זיי אויסער זייער געלד? זענען, ווירקליך, יודען אַזוי מיאוס, אַז מען דאַרף זיי חושד זיין?

מיכאַל.

איך האָב צו יודען גאָרנישט. דאָס איז אַ האַנדעלס-פאָלק. עס געפינען זיך צווישען זיי זעהר אָנשטענדיגע מענשען. אָט קען איך איינעם אַ האַנדליאַרזש. נאָך מיין פאָטערס טויט, ווען איך האָב זיך גענומען די גיטער צו פערוואַלטען, האָט ביי אונז אין הויף געהאַנדעלט אַזאַ אָרים יודעל שעפסען. מאָשעק האָט מען איהם גערופען. קומט ער אַמאָל צו מיר, גיט מיר אַ קוש אין האַנד און זאָגט מיר: „שלאַכטשיצו, דער אַלטער פאַן האָט מיר צוגעבאָרגט צו די פאַר-יאָהריגע שעפסען הונדערט רובעל, האָב איך זיי יעצט אָבגעבראַכט“. נו, איז עס נישט קיין פיינקייט פון אַ יודען אָבצוגעבען אַן אַלטען חוב? ער האָט געוואוסט, אַז איך וועל נישט וויסען, — מיין פאָטער האָט נישט אַזוי מדקדק געווען אין די חשבונות.

סטינאַ

קוקט איהם אַן פערוואונדערט — ווערט צעמישט — פאַסט זיך, זאָגט דאַן נאָך אַ פויזע.

אפשר האָט ער געוואָלט אַזוי אַרום ביי דיר זיך איינקויפען?

מיכאַל.

עס קען זיין. אָבער פאַרוואָס זאָל איך געהן נאָכקלערען, וואָס יענער מיינט? פאַר מיר איז עס גענוג, אַז אַ יוד געפינט זיך אַזוי פער-פליכטעט. איך האָב נאָר נישט ליעב די רייכע, די קולטורעלע פון זיי.

יוסטינאַ.

זיי זיינען דאָך ציוויליזירטע מענשען?

מיכאַל.

ציוויליזירטע. זיי קליידען זיך נאָך דער לעצטער פאַריזער מאָדע, זיי רעדען אין ציוויליזירטע שפראַכען, און דערביי זענען זיי שוצלויז. יע ער איינער קען זייערע פרויען בעליידיגען, זייערע טעכטער

פערגוואַלדיגען—ווי נישט לאַנג איז דאָ דער פאַל געווען—און זיי האָבען נישט קיינעם, ווער עס זאָל זיך פאַר זיי אָננעמען... זיי האָבען די געוועהנהייט פון אויפפאַלענקייט, ווי זיי וואָלטען שטאָלצירט מיט דעם געלד, וואָס זיי האָבען; ווי דאָס געלד וואָלט זייער היים געווען. זיי נעמען אַזוי לייכט אָן די זיטען פון יעדען לאַנד... אָבער קינד, צו וואָס דאַרף מען רעדען דערפון? דו ביסט שוין אַרויס פון זיי און געהערסט שוין אין אַן אַנדער וועלט אַריין.

יסטינאַ

ווי פאַר זיך.

בין איך אויך שוצלויז געווען? האָט מען מיר אויך געקענט בעליידיגען, בעשימפען, ווי זיי אַלע, און קיינער וואָלט זיך נישט געהאַט פאַר מיר אָנצונעמען, קיין ברודער וואָלט מיין שאַנד נישט געפאָדערט?—און איך בין אַרומגעגאַנגען שטאָלץ, אין זיידענס געפוצט, מיט באָנעס בעוואַכט, דינער האָבען אויף מיין וואונק געוואַרט אין מיין טאַטענס רייכע שטיבער — און איך האָב געמיינט, אַז איך בין אַ גרעפין—אַ פאָלק, אַן אַרמעע וואַרט הינטער מיר זיך אָנצונעמען פאַר מיין עולה, ווי פאַר יעדער טאָכטער פון דער ציווילזירטער וועלט... אָ, איך פוסטע יודישע טאָכטער, געשמינקט מיט ציוויליזאַציע — און נאַקעט און אָרים, ווי דאָס אָרימסטע ציגיינער-קינד!..

מיכאל.

וואָס רעדסטו, יוסטינאַ? פאַר דיר איז דאָ ווער זיך אָנצונעמען, דיין כבוד צו שיצען.

יוסטינאַ.

אָ ניין, מיכאַל, איך האָב נישט קיין רעכט צו פערלאַנגען פון דיר שוץ. צו איידעל איז דיין האַנד זיך אָנצונעמען פאַר אַזאַ ציגיינער-קינד, ווי איך בין.

מיכאַל.

וואָס רעדסטו, יוסטינאַ? דו ביסט שוין לאַנג אַרויס פון זייערע רייהען.

יוסטינאַ.

מיר דאַכט זיך, מיכאַל, אַז דיין שוועסטער האָט רעכט, אז איך

האָב נישט קיין רעכט צו פערלאַנגען ביי אַנדערע שוץ, נאָר ביי דעם, וואָס האָט מיך בעשאָנקען מיט זיין חסד פון קליינערהייד אָן, ביי איהם נאָר אַליין דאַרף איך זוכען זיכערהייט.

מיכאַל.

יוסטינאַ, ווי זאָל איך דאָס פערשטעהן?

יוסטינאַ.

איך קום אַרויס פון אַ פאָלק, וועלכעס מען איז חושד, און איך זעה, אַז מיט רעכט האָט מען אויף זיי פערדאַכט. מיין ליעבע צו גאָט דאַרף זיין ריין, אָהן אייפערזוכט, אַז קיינער זאָל נישט קענען זאָגען, אַז איך האָב אַן אַנדער מיין געהאַט.

מיכאַל.

אָבער, יוסטינאַ, וואָס רעדסטו? האָבען דיך מיינע ווערטער אַזוי געקרענקט? דו ווייסט, ווי איך וויל נישט רעדען דערפון...

יוסטינאַ.

אָ, פערקעהרט, מיכאַל, איך בין דיר דאַנקבאַר דערפאַר. נאָר דאָס האָט מיך איבערגעצייגט, אַז איך קום אַרויס פון אַ פאָלק, וואָס טראָגט אַ גרויסע זינד אויף זיך, און מיין לעבען מוז זיין אַ גרויסע תשובה, אַ גרויס אָפּפער — אַ לאַנגעס ליכט פאַר זיין בילד... אַנדערש וועט מען מיך חושד זיין, און מיט רעכט, מיכאַל.

מיכאַל.

יוסטינאַ, וואָס רעדסטו!

יוסטינאַ

פאַלט צו איהם, גראָבט איהר פנים אין זיין הארץ, וויינענדיג.

איך האָב נישט קיין רעכט אויף קיין גליק, מיכאַל!.. אַ לאַנגע פויזע. זי געהט אָב צו זיך אין צימער. פערצייה מיר, מיכאַל. איך מוז יעצט זיין אַליין. געהט אָב.

מיכאַל

רופט איהר נאָך.

איך געה, אָבער איך קום צוריק, יוסטינאַ!

דריטער אַקט.

מיטל שול
ניו-יאָרק

אין סאלאָן ווי אין ערשטען אקט. מ׳ מייזנער זיצט ביים פענסטער און נעהט. עס טונקעלט. עס קומט אריין פון גאס

ה׳ מייזנער.

גוטען אָוועגד, מאַמאַ. קושט איהר די הענד. וואָס מאַכט דאָס קינד?

מ׳ מייזנער.

איז ביי זיך אין צימער. זי האָט זיך אביסעל בערוהיגט.

ה׳ מייזנער.

דאָס קינד לאָזט מיך נישט רוהיג איינזיצען אין באַנק. — האָט זי גערעדט מיט דיר?

מ׳ מייזנער.

ניין.

ה׳ מייזנער.

האָט זי דיר גאָרנישט געזאָגט וועגען הראַביע, וועגען שידוך?

מ׳ מייזנער.

זי פרעגט זיך אויפ׳ן ברודער, פאַרוואָס ער איז אוועק פון דערהיים.

ה׳ מייזנער

דערשראָקען.

און וואָס האָסטו איהר געענטפערט?

מ׳ מייזנער

שווייגט.

ה׳ מייזנער.

אום גאָטעס ווילען, דאָס קינד טאָר פון קיין זאַך נישט וויסען — יעצט, אין איהר צושטאַנד!

מ׳ מייזנער.

ווערסט דאָך נישט בעהאַלטען פאַר איהר דאָס, וואָס אַלע ווייסען.

זי ווייס גאַנץ גוט, אַז איהר ברודער איז מיט איהר אין איין שטאָדט און קומט נישט אַהיים, און זי פרעגט מיך, פאַרוואָס.

ה׳ מייזנער.

אָבער וואָס האָסטו איהר געענטפערט?

מ׳ מייזנער.

איך האָב איהר געזאָגט — איך ווייס נישט, וואָס מיין זוהן האָט צו אונז, פאַרוואָס ער ווייכט אונזער הויז, וואָס ער איז געגאַנגען זוכען. איך ווייס נישט. איך ווייס נישט, וואָס זיי ווילען. זי וויינט.

ה׳ מייזנער

געריהרט.

נו, בערוהיג דיך. זיי ווערען סיי ווי סיי גאָרנישט געפינען. עס איז גאָר נישטאָ דאָ. ער וועט צוריק קומען, צוריק קומען, דיין זוהן. נישט היינט, איז מאָרגען. עס איז גאָר נישטאָ, וואָס צו זוכען

מ׳ מייזנער.

אָבער עס איז דאָך מיר אַ שאָד זיינע יונגע יאָהרען

ה׳ מייזנער.

בערוהיג דיך, מאַמאַ, דאָס פייער וועט זיך אַמאָל אויסלעשען, — נאָר דאָס קינד בעהאַלט מיר. איך האָב מורא פאַר איהר, איך האָב מורא — יעצט, ביי איהר צושטאַנד — זי זאָל נישט דאָס טון, וואָס איהר ברודער.

מ׳ מייזנער

דערשראָקען.

בערנאַרד, וואָס רעדסטו!

ה׳ מייזנער.

עס איז אָנשטעקענד, מאַמאַ. פאַרזיכטיג! אין דערשטיל. איך וואָלט שוין ליעבער געוואָלט, אַז עס זאָל ווערען דער שידוך מיט׳ן הראַביע — איידער דאָס... די קינדער ליעבען זיך. אַראַב די זאָרג פון קאָפּ.

מ' מײזנער.

געװיס, בערנאַרד, װאָלט עס גלײכער געװען.

ה' מײזנער.

נאָר דאָס געשפּרעך פון דער ראַביניע געפעלט מיר נישט. מיר האָבען נישט אױפגעצױגען אַ קינד פאַר זײ. און אונזער קינד האָט זיך מיט אונז נישט װאָס צו שעמען, איך װעל עס איהם זאָגען בײ דער ערשטער געלעגענהײט. איך האָב ליעב קלאָרע סיטואַציאָן מען רודערט הינטער דער טיר. װער דאָרט? — עס קומט ארײן ר' שמואל. טאַטע — דו? װאָס איז?

ר' שמואל

קוקט זיך ארום אין שטוב, זאָגט מיט אַ געדעמפטער שטים.

עפּיס ניט גוטס טוט זיך דאָ בײ דיר אין שטוב, מײן זוהן, עפּיס װאָס געהט דאָ פאָר, װאָס מיר געפעלט ניט.

ה' מײזנער

ערװאונדערט.

װאָס איז? װאָס איז געשעהן? האָט דיך װער בעלײדיגט?

ר' שמואל.

מיך נישט, נאָר מיר דאַכט זיך, אַז דו געהסט בעלײדיגען גאָט. — איז גאָטס כבוד קלענער פון מײנעם? — זאָג מיר, מײן זוהן, קען איך נאָך בײ דיר אין שטוב אַ ברכה מאַכען? איז נאָך גאָט דאָ בײ דיר אין שטוב?

ה' מײזנער.

אָבער װאָס מײנסטו, טאַטע?

ר' שמואל

געהט נעהנטער צו צו איהם.

דו װײסט, װאָס איך מײן. איך האָב מיך אױפגעהאַלטען אין דײן הױז, איך האָב פערטראָגען אַלע עולות, װאָס דו טוסט קעגען גאָט, װײל איך האָב געװאָלט ראַטעװען דײן הױז מיט מײנע תפילות, מיט מײן תהלים זאָגען. איך האָב מלחמה געהאַלטען מיט'ן שטן — ער געהט גאנץ נאָהנט צו צו איהם. זאָג, האָט ער שון גובר געװען?

ה׳ מייזנער

קומט אויפ׳ן זין.

אהא, דאָס מיינסט דו? קעגען דעם קען איך גאָרנישט טון. מיר לעבען, טאטע, אין אַ ציוויליזירטען צייט־אַלטער. — אַלע מענשען זענען גלייך, און איינער דאַרף נישט דעם צווייטען צו שטערען. קיינער שטערט דיך נישט דיר דיינע תפילות צו זאָגען, דאַרפסט דו אויך נישט דעם צווייטען צו שטערן צו לעבען, אַזוי ווי ער פערשטעהט און ער קען. דאָס הייסט טאלעראַנץ—מען דאַרף טאָלעראַנט זיין.

ר׳ שמואל

שאָקעלט מיט׳ן קאָפּ.

אַז איך זעה, ווי מיין ליכט לעשט זיך אויס, ווי מיין קינד מאַכט אַן ענד פון דעם אַלעם, וואָס איך און מיינע עלטערן האָבען גע־ראַטעוועט מיט זייער בלוט, — דאַרף איך גאָרנישט זאָגען? אַז איך זעה די גרוב, אין וועלכען איך און אַלץ, וואָס קומט נאָך מיר, פאַלט אַריין, ווי אין אַ שוואַרצען תהום, דאַרף איך גאָרנישט זאָגען? הייסט דאָס טאָלעראַנץ?

ה׳ מייזנער

דו ווערסט דעם צייט־אַלטער נישט אָבשטעלען. דעם גאַנג פון דער ציוויליזאַציאָן ניט שטערען. מיר זענען ציוויליזירטע מענשען. מיר לעבען אין אַ צייט, וואו אַלץ איז גלייך—אַלע מענשען זענען גלייך דינען צו איין גאָט—טאָלעראַנט דאַרף מען זיין

ר׳ שמואל.

טאָלעראַנט דאַרף מען זיין! איך פערשטעה דיך, מיין זוהן, איך פערשטעה דיך... געהט ארויס.

ה׳ מייזנער.

און בערוהיג דיך, פאַפאַ. גלויב מיר, אַז גאָט אַליין האָט דאָס געטאָן —

עס קומט אריין יאַן און מעלדעט.

ה׳ מייזנער

פערוואונדערט.

דער פאַן מיכאַל? מאַמאַ, וואָס קאָן דאָס זיין? צו יאַן. בעט אַריין. דערמאָנט זיך אָן פאָטער, ער רופט נאָך. טאַטע, מיר וועלען נאָך רעדען דערפון. צו דער מאדאם. דער הראַביע, וואַס האַט ער צו מיר?

מ׳ מייזנער

מוזט איהם עמפאַנגען. — זאָל איך אַרויסגעהן, אפשר האָט ער מיט דיר עפּיס צו רעדען?

ה׳ מייזנער.

בלייב נאָר, מאַמאַ, בלייב נאָר. לאָמיך הערען, וואָס ער וויל.

עס קומט אַריין מיכאל, אָפיציעל אָנגעטאָן, פערבויגט זיך. די מאדאם שטרעקט איהם אויס די האנד. ער קושט דער מאדאם די האנד

ה׳ מייזנער.

ווילט איהר צו מיין טאָכטער? ער ווייזט אויף דער טיר. זי איז ביי זיך אין צימער.

מיכאַל

ניין, ה׳ מייזנער, איך בין געקומען צו אַייך

ה׳ מייזנער.

צו מיר,—ביטע, מיט וואָס קאָן איך דינען? ערלויבט, זעצט אייך. ווייזט אָן א שטול.

מיכאַל.

איך בין געקומען אַייך פערצייהונג בעטען פאַר דעם מיספערשטענדניש, וואָס איז אַרויסגעקומען דורך מיין שוועסטער.

ה׳ מייזנער.

די פערצייהונג געהער נישט אונז, נאַר דער, וואָס האָט געליטען.

מיכאַל.

די עהרע פון אַייער טאָכטער איז מיין עהרע, און איהר צער איז

מיין צער, און איך בין געקומען אייך פערזיכערן, אז אייער טאָכ־טער וועט האָבען די סאַטיספאַקציאָן, וואָס איהר קומט.

ה׳ מייזנער.

איך גלויב אייך — שאָקעלט איהם די האנד — און איך דאנק אייך. איך האָב געוואוסט, אַז איך האָב צו טון מיט אַן עהרען־מאַן. פויזע. האָט איהר גערעדט מיט מיין טאָכטער?

מיכאל.

יאָ.

ה׳ מייזנער.

נו?

מיכאַל.

האָט זי אייך גאָרנישט געזאָגט דערפון?

ה׳ מייזנער.

ניין. יוסטינאַ איז ביי זיך אין צימער און בעהאַלט זיך פאַר מענ־שען.

מ׳ מייזנער.

מיין טאָכטער ליידט, הראַביע.

מיכאַל.

וואָלט איך געצווייפעלט איין מאָמענט אין דער ליעבע פון אייער טאָכטער צו מיר, נאָך דעם וואָס עס איז פאָרגעפאַלען, — וואָלט איך נישט געוואַגט דאָ אַהער צו קומען און צו פערשוועכען איהר הייליג געפיהל מיט מיין ערינערונג. ווען איך בין יעצט אַהער גע־קומען צו אייך, איז עס דערפאַר, ווייל איך בין איבערגעצייגט, אַז אייער טאָכטער ליעבט מיך, איהר געפיהל האָט זיך צו מיר נישט געענדערט, אַזוי ווי מיינס צו איהר, נאָר אַן אומגליקליך מיספער־שטענדעניש, וואָס איז אַרויסגעקומען אָהן אונזער ביידענס ווילען, האָט זיך געלעגט ווי אַ שטיין אויף אונזער צוזאַמענדיגען וועג, און איך בין געקומען צו אייך, אייך בעטען אונז העלפען אָבווישען דאָס מיספערשטענדעניש, וואָס קען פיהרען צו אונזער ביידענס אומגליק.

ה׳ מייזנער.

דעם שטיין אויפ׳ן וועג האָב איך נישט געלעגט, נאָר אַנדערע, און אַנדערע מוזען איהם אַוועקנעמען

מיכאל.

געוויס, געוויס. נאָר דאָ האַנדעלט זיך אום דעם, אַז מיר אַלע זאָלען בייהעלפען, אַז דאָס אומגליקליכע מיספערשטענדניש זאָל פערשווינדען.

ה׳ מייזנער.

איך ווייס נישט דעם בעשלוס, וואָס מיין טאָכטער האָט אָנגענומען, נאָר יערענפאַלס וועל איך וויסען, ווי זי צו בעשירעמען.

מיכאל.

וואָס מיינט איהר דערמיט?

ה׳ מייזנער.

ערלויבט מיר מיט אייך אָפען צו רעדען, הראַביע. ווען מיין טאָכטער האָט מיר פערטרויט איהר האַרץ, מוז איך אייך זאָגען, אַז זעהר צופרידען זיין דערפון בין איך נישט געוועזן. נישט וואָס איך האָב עטוואָס קעגען אייך—איך קען אייך און ווייס, אַז איהר זענט אַ דזשענטעלמען. אויך נישט די פערשיידענהייט פון די רעליגיאָנען איז מיר אין וועג געשטאַנען. איך בין אַ פרייער מענש און איך וועל מיין קינד נישט אומגליקליך מאַכען צוליעב רעליגיאָן. נאָר איך בין אַ האַנדעלסמאַן און האָב ליעב, ווען איך געה מאַכען אַ געשעפט, קלאָרע סיטואַציאָן. ווען איהר זייט נישט קיין קריסט, בין איך נישט קיין יוד — היינטיגע צייטען שפיעלט די רעליגיאָן קיין ראָלע ניט — נאָר קום הויבט איהר זיך אָן צו גרויסען מיט אייער קריסטליכקייט, קום ווילט איהר ווערען קריסט — בין איך אַ יוד, האָב איך מיין שטאָלץ.

מיכאל

ווערט רויט, אויפגערעגט.

ה׳ מייזנער, ווען איך שטעה דאָ און הער אויס אייערע ווערטער איז עס דערפאַר, ווייל אייער טאָכטער לײדט. פויזע.

עס קומט אריינצולויפען יוסטינא, וועלכע האָט געהערט דאָס געשפרעך. זי איז זעהר

בלייך. אלע ווערען שטיל. מיכאל הויבט זיך אויף, פערבויגט זיך טיף פאר איהר און וויל ארויסגעהן.

יוסטינאַ

גערהט צו צו איהם און גיט איהם די האנד.

זאַרוואָס געהסטו אַוועק, מיכאַל? האָב איך דיר געשטערט?

מיכאַל.

ניין, יוסטינאַ. איך האָב נישט קיין רעכט אויף דעם גליק מיט דיר צו רעדען, ביז עס וועט נישט ווערען אָבגעווישט דאָס אומרעכט, וואָס איז דיר געשעהן. פערבויגט זיך פאר דער מאדאם.

מ׳ מייזנער.

אָבער פאַן מיכאַל, איהר זענט דאָך נישט בעליידיגט?

מיכאַל.

געוויס נישט, מאַדאַם. איך פערשטעה דעם ה׳ מייזנער גאַנץ גוט, אפשר האָט ער רעכט, נאָר א[illegible] מיין, אַז אייער טאָכטער דענקט אַנדערש, און דאָס איז פאַר מיר גענוג

ה׳ מייזנער

מיין טאָכטער דאַרף עס הערען. איך גלויב, אַז מיין טאָכטער האָט אויך די זעלבע מיינונג, וואָס איך —

מיכאַל

רייסט איהם איבער די רייד.

איהר וועט מיר פערצייהען, אייער טאָכטער דאַרף נישט וויסען פון דעם געשפרעך, וואָס מיר האָבען געהאַט. זי איז ווייט פון דעם אַלעם. יעדענפאַלס וועט איהר ערלויבען, אַז איך זאָל מיך דער־ווייטערן ביי דעם געשפרעך, וואָס איהר ווילט האָבען מיט אַייער טאָכטער. ער פערבויגט זיך פאר ה׳ און מ׳ מייזנער און געהט ארויס.

יוסטינאַ

בלייך.

וואָס איז געשעהן?

ה׳ מייזנער.

מיין ליעב קינד!.. קושט זי אויפ׳ן שטערן. זעץ דיך, מיין ליעב קינד

איך וויל עפּיס מיט דיר רעדען, איך האָב מיט דיר זעהר ערנסטעס צו רעדען.

מ׳ מייזנער.

פּאַרזיכטיג זיי, פּאַפּאַ, פּאַרזיכטיג מיט׳ן קינד.

ה׳ מייזנער.

פערלאָז דיך אויף מיר—איך בין אַ פאָטער. ער נעמט ארום יוסטינא׳ן טאָכטער, דו ביסט יעצט אונזער איינציג קינד. אונזער גאַנצע האָפענונג ליגט אויף דיר. דו ביסט אונזער פרייד, אונזער איינציגע פרייד אויף אונזערע אַלטע טעג...

מ׳ מייזנער

הויבט אָן צו וויינען.

יוסטינאַ

דערשראָקען.

אָבער וואָס איז געשעהן?

ה׳ מייזנער.

גאָרנישט, מיין קינד. איך וויל אָנריהרען זעהר אַ דעליקאַטע זאַך, מיין טאָכטער. נאָר זאָג מיר—האָסטו נאָך ליעב דעם ראַביע?.. איך האָב זיך נישט געוואָלט אַריינמישען אין זיין גליק. איך האָב נישט געקוקט אויף קיין רעליגיאָן, איך האָב נישט געקוקט אויף קיין סאָציאַלע אונטערשיידען, ווי עס האָט נישט מיין האַרץ געוועהטאָגט. איך האָב נישט געוואָלט צעשטערען דיין גליק, דאָס גליק פון מיין איינציג קליין קינד... ער בויגט צו זיין געזיכט צו איהר און וויינט. אָבער זאָג מיר, קינד, האָט זיך ביי דיר גאָרנישט אומגעביטען? האָסטו נאָך צו איהם דאָס זעלבע געפיהל, וואָס פריהער?

יוסטינאַ

שווייגט.

ה׳ מייזנער.

זאָג, מיין קינד, זאָג. פאַר מיר מעגסטו עס פערטרויען. עס איז זיך נישטאָ וואָס צו שעמען, די ליעבע איז שטאַרקער פון אַלע געפיהלען. ליעבסטו איהם, וועל איך אַהין געהן צו איהם. איך וועל איהם בעטען, אַז ער זאָל מיר מוחל זיין... זאָג מיר, טאָכטער.

יוסטינא.

צווישען מיר און מיכאל'ן איז נאָך גאָרנישט בעשטימט. זי פערשפעלט זיך דאָס געזיכט. עפּיס וואָס איז געשעהן צווישען אונז.

ה' מייזנער

קושט זי אויפ'ן קאָפּ.

אַז דו זאָגסט אַזוי, בין איך שטאָלץ אויף דיר, מיין קינד. מיר זענען יודען, נאָר מיר האָבען אונזער עהרע... מיר זענען טאַקע פרייע מענשען, נאָר קוים בעליידיגט מען דיך אַלס יוד — האָבען מיר אונזער פערזענליכען שטאָלץ.

יוסטינא.

ניין, פּאַפּאַ, האָסט נישט קיין רעכט אַזוי צו זאָגען. עס האָט מיך קיינער נישט בעליידיגט, און איך געה נישט איבער צום קריסטענטום איבער שטאָלץ, נאָר אויס הכנעה געה איך איבער צו דער קירך, וויל איך האָב געפונען אין איהר די ריכטיגע אמונה און איך וויל זוכען ביי איהר טרייסט און גלויבען

ה' מייזנער

קוקט זי אַן פערוואונדערט.

יואָס זאָגט זי?

מ' מייזנער.

קלערסטו נאָך, מיין קינד, פון דעם שידוך מיט'ן הראַביע?

ה' מייזנער

שרייט אויס.

דו מאַכסט דאָך מיך משוגע! זאָג דאָך אונז איין מאָל פאַר אַלע מאָל דיין מיין.

יוסטינא.

ווי קומט דער שידוך אין צוזאַמענהאַנג מיט מיין גלויבען, מיט מיינע איבערצייגונגען?

ה' מייזנער.

דו מיינסט דאָך נישט, מיין טאָכטער... קוקט זי אַן ערשטוינט

וסטינא.

טאַקע איבער מיינע איבערצייגונגען, פּאַפּאַ, מוז איך מיך אָבזאָגען פון מיין ערדישער ליעבע, כּדי די ליעבע צו מיין גאָט, צו דער קירך, וועלכע איך האָב זיך אויסדערוועהלט, זאָל אַרויסקומען ריין אָהן איין פלעקעל פון אייגענליעבע און אייגעננוץ.

ה׳ מייזנער.

וואָס רעדט זי? *צו דער פרוי.* מאַמאַ, וואָס זאָגט זי? איך פערשטעה זי נישט, איך פערשטעה זי נישט.

מ׳ מייזנער.

טאָכטער, וואָס טוט זיך מיט דיר? עס קען דאָך נישט זיין דיין ערנסט!

יוסטינאַ.

אָבער, מאַמאַ, איהר האָט דאָך נישט געקענט גלויבען, אַז איך נעם אָן אַן אַנדער גלויבען צוליעב געשעפט. גאָט, וואָס האָט איהר געדענקט פון מיר!

ה׳ מייזנער.

טאָכטער, דו ביסט דאָך נישט משוגע, דו וועסט דאָך זיך נישט שמד׳ען צוליעב איבערצייגונגען. איך קאָן דאָך נישט גלויבען, אַז דו ביסט איבערגעצייגט, אַז יענע רעליגיע איז בעסער. מיר וועסטו דאָך נישט איינרעדען. מיר זענען דאָך פרייע מענשען, דו האָסט דאָך בעקומען אַ גוטע ערציהונג. וואָס רעדסטו?

יוסטינאַ.

אָבער, פּאַפּאַ, איך ווייס דאָך פון אייער רעליגיע גאָרנישט, איך ווייס דאָך נישט, ווער אייער פאָלק איז און ווער מיין זיידע איז. איך קען נאָר יענע רעליגיע, וועלכע איך האָב געלערנט ביי דער אַם קליינערהייד, און דערנאָך ביי דער פּאַני דאָבראָווסקאַ, און ווייס, אַז זי איז די איינציגע, וועלכע גיט דעם מענשען דאָס רו-היגע געוויסען, אַז ער געהער נישט זיך, נאָר צום גאַנצען כּלל. דאָס איז דאָך מיין געוויסען, וואָס איך האָב מיר געפונען. איהר קאָנט דאָך נישט גלויבען, אַז איך האָב געהאַנדעלט מיט מיין געוויסען.

מ׳ מייזנער.

ווער זאָגט דאָס מיט געוויסען? מיר האָבען געמיינט, אַז דו טוסט עס פאַר ליעבע. דער ליעבע איז מען אַ סך מוחל, די ליעבע שטעהט העכער פון דער רעליגיאָן. זי פערבינדעט די מענשען פון אַלע נאַציאָנען און אַלע רעליגיאָנען. — אָבער קוים, טאָכטער, ווערט נישט פון דער פּאַרטיי, — צו וואָס טויג דיר דאָס מיט אַ וועלט אַיינצוּרייסען, דיינע פאָטער און מוטער שמערצען אָנצוטון און דעם אַלטען גראָספאָטער אַזוי צו קרענקען? עס געהט דאָך איהם אין לעבען. און דיין פאָטער וועט אויך דערפון זעהר פיעל ליידען — יודען וועלען זעהר קעגען איהם זיין. צו וואָס טויג דיר דאָס, טאָכטער?

יוסטינא.

אָבער, מאַמאַ, דאָס איז דאָך דאָס איינציגע שטיקעל ליכט, וואָס איך זעה אין מיין פערנעפּעלטען לעבען... וואָס האָב איך געהאַט אין אַייער הויז? וואָס האָט איהר מיר געגעבען, מיין לעבען אַ טעם צו געבען, מיין לעבען אַ געדאנק, אַן אידעע צו געבען? וואָס האָב איך געפונען ביי אַייך אין ירושה, אַז איך זאָל עס ווייטער ציהען? וואָס איז מיין לעבען אָהן דעם ריכטיגען גלויבען. אַז גאָט האָט בעשאַפען דעם מענשען גוטס צו טון, און מיט דעם פערבינדעט ער זיך מיט איהם אין זיין ליעבע? אָ, דאָס וואָס איך האָב מיר געפונען, דאָס איז דאָך דער זין פון מיין לעבען, דאָס איז דאָך די מציאה, וואָס איך האָב מיר געפונען און וועל עס נישט פון דער האַנד אַרויסלאָזען!..

ה׳ מייזנער.

וואָס פאַר אַ שפּראַך רעדט זי? ביי וועמען האָט זי דאָס געלערנט? וואָס קריסטעלט זי אַזוי? די בעסטע לעהרער האָב איך פאַר איהר געהאַלטען, זי קען שפּראַכען, וויסענשאַפטען. ער ווענדעט זיך צו איהר. דו ביסט ערצויגען אין פרייען, מענשליכען גייסט. ווער האָט דאָס דיך די רעאַקציאָנערע געדאַנקען געלערנט? דאָס האָבען זיי, די גוים, איהר אַזוי דעם קאָפּ פערדרעהט, איינגערעדט איהר — און זי, נאַר, נעמט עס אָן אויף דער ערנסט... נאַר דו, קינד דו, דאָס זענען אַלץ געווען שענע ווערטער... ווען איז דעם שידוך וואָלט

געוואָרען — ליעבע צו דער וועלט ... אָפּפּערונג — גאַנץ שען. אָבער היינט, קינד — דאָס זענען פראַזען, שענע דעקלאַמאַציעס. אַלע זאָגען דאָס — און זי נעמט דאָס ערנסט!

יוסטינאַ

שרייט אויס.

פּאַפּאַ, וואָס רעדסטו, וואָס רעדסטו? ווי קענסטו דאָס? דו!.. דו!..

זי שפּרינגט אויף, פאלט אָבער צוריק אין איהר שטול און ברעכט אויס אין גרויס געוויין. פּויזע, גרויסע בעוועגונג.

ה' מייזנער

שרייט אויס.

וואָס טוט זיך דאָ? אויף וואָס פאַר אַ וועלט לעב איך? איינער איז אַוועק צו אַלדי שוואַרצע יאָהר — איך וויים נישט וואוהין, — און זי — משוגע געוואָרען, משוגע... וואָס טוט זי? וואָס רעדט זי? וואָס וויל זי? וואָס האָט מען איהר דעם קאָפּ פערדרעהט? *ווענדט זיך צו דער פרוי.* מאַמאַ, איך וועל משוגע ווערען!.. וואו איז דער פּאָטער? זאָל ער אַריינקומען, זאָל ער זעהן מיין אומגליק. *ער רופט.* פּאָטער! פּאָטער!.. *ער קלינגט צו יאַנ'ען.* רוף דאָ אַהער דעם אַלטען הער!.. וואָס וויל זי טון? — שמד'ן זיך, צוליעב וואָס? — פרעג איך. *ער לויפט צו צו דער טאָכטער.* ווערסט אפשר אין אַ קלויסטער געהן, צווישען די מנישקעס זיך זעצען? — דו, וואָס דו האָסט געענדיגט דעם פּענסיאָן?

יוסטינאַ.

איך וויים נאָך נישט, וואָס איך וועל טון.

יאַן

קומט אריין.

דער אַלטער הער האָט זיך אַיינגעפּאַקט די זאַכען און געהט אַוועק פון דאַנען.

ה' מייזנער

דערשראָקען.

וואָס איז? וואָס איז געשעהן? וואָס איז? *ער עפענט אויף די טיר און לויפט ארויס רופענדיג.* טאַטע, טאַטע, וואָס איז? וואו ביסטו? — ער

קומט אריין מיט ר׳ שמואל — ער איז שוין אָנגעטאָן צום אוועקגעהן. האלט אַ פּעקעל אין האנד מיט אַ שטעקעל. טאַטע, זעה, מיין אומגליק, זעה מיין שאַנד! מיין קינד געהט זיך שמד׳ן, פאַר גאָרנישט אין דער וועלט שמד׳ן! — רעד דו מיט איהר — דערקלער איהר, ביסט דאָך עלטער פאַר מיר.

ר׳ שמואל.

איך האָב שוין גאָרנישט דאָ וואָס אין דער שטוב צו טון, דער שטן האָט גובר געווען. — האָסט געמיינט, אַז דו וועסט מיט דיין חכמה אָהן גאָט אויסקומען. מיט חכמה אָהן גאָט וועסטו אין די הערצער פון דיינע קינדער גאָרנישט איינפלאַנצען. איך האָב נישט וואָס מעהר דאָ צו טון. וויל ארויס.

ה׳ מייזנער,

וועלכער בעמערקט ערשט יעצט, אַז דער פאָטער איז אין ראָק מיט׳ן שטעקען.

טאַטע, וואו אַהין געהסט דו? אַוועק פון מיר? וואו וועסט דו דיך אויפהאַלטען?

ר׳ שמואל.

איך וועל אין אַלטען בית-המדרש געהן, און מושב זקנים זיך זעצען, יודען בעטען, יודען וועלען רחמנות האָבען אויף אַן אַלטען מאַן. איך וויל נישט זיין אין אַ שטוב, וואו מען בעליידיגט דעם יודי-שען גאָט!

ה׳ מייזנער.

וואָס אַנטלויפען זיי אַזוי פון מיר? וואָס אַנטלויפען זיי?.. ער לויפט צו ום פאָט. פאָטער, איך בין יעצט אַליין, מיין קינד געהט אַוועק פון מיר — העלף מיר, טאַטע, רעד דו מיט איהר.

ר׳ שמואל.

איך ווייס נישט, אויב זי וועט מיך הערען, אויב זי איז שוין נישט אין שטן׳ס האַנד.

יוסטינאַ,

וועלכע האָט די גאנצע צייט, ווען דער זיידע האָט גערעדט, ווי בעהאלטען זיך פאַר איהם, מורא געהאַט צו קוקען אויף איהם, שפּרינגט אויף, לויפט צו צום זיידען.

און דו געהסט אויך אַוועק פון דאַנען! דו אויף דיינע אַלטע יאָהרען פערלאָזט אויך דאָס הויז!

ר׳ שמואל

קוקט זי אָן.

ווייסט דו, מיין טאָכטער, וואָס דו געהסט טון?—איך בין געזעסען אויבען אין מיין שטיבעל און געוואַכט איבער דיר טאָג און נאַכט. איך האָב תהלים געזאָגט, מיינע תפלות געבעטען. איך האָב געוואוסט, אַז דאָ, ביי דיר, איז מיין גרוב, אין וועלכער איך פאַל אַריין. פויזע. קרעכצט. דורך דורי-דורות האָבען דיינע אבות-אבות זייער יודישקייט געטראָגען, און דו געהסט און נעמסט און וואַרפסט עס אַראָב פון דיר, ווי אַ משא פון די פּלייצעס. האָסטו אַ רעכט צו דעם?.. זעהסטו נישט די יודען מיט די ווייסע בערד פון די הונ-דערטער דורות—דיינע אָבות—שטעהען אויף פון קבר און שרייען צו דיר: „וואָס טוסטו מיט דער קרוין, וואָס מיר האָבען דיר איבער-געגעבען בירושה?..“ אַז אַ יוד שמד'ט זיך, געהט ער נישט בלויז אַליין אַוועק פון יודישען דת, נאָר מאַכט צו נישט די גאַנצע אַרבייט פון אַלע יודישע דורות ביז צו משה רבינו! האָסטו אַ רעכט אַן ענד צו מאַכען פון דעם אַלעם, וואָס אַלע דיינע אָבות ביז צו מיר האָ-בען דערויף זייער לעבען אַוועקגעגעבען?..

ה׳ מייזנער,

וועלכער האָט זיך איינגעהערט צום פאָטערס רייד מיט טרערען אין די אויגען.

טאַטע, גאָלדענע ווערטער!

יוסטינאַ.

זיידע, זאָג דו מיר, דו, וואָס דו האָסט נאָך געקענט די אַלטע דורות, וועגען וועלכע דו רעדסט; דו, וואָס דו ביסט נאָך אַליין פון די אַלטע דורות, זאָג מיר, ווער זענען מיר דאָס אַזעלכע? פון וואַנען קומען מיר? מיין פאָטער האָט מיר דאָס נישט דערצעהלט.

ר׳ שמואל.

דו פרעגסט מיך, ווער מיר זענען דאָס אַזעלכע?—אָט—ער נעמט אַרויס אַ חומש פון זיין פעקיל—דאָ שטעהט געשריבען, ווער מיר זענען דאָס אַזעלכע. ער מישט אויף פון אָנהויב. נאַ לייען: בְּרֵאשִׁית בָּרָא אֱלֹהִים אֵת הַשָּׁמַיִם וְאֵת הָאָרֶץ—צום ערשט האָט גאָט בעשאַפען הימעל

און ערד. פון דאַנען הויבט זיך אָן אונזער געשיכטע. פאַר אונז איז קיינער נישט געווען, דער „בְּרֵאשִׁית״ הויבט זיך אָן מיט אונז. מיר זענען געווען ביים אָנהויב, מיר וועלען זיין ביים ענד. פיעל פעלקער האָבען מיר אין אונזער לעבען געזעהן אונטערגעהן; און ווען גאָט האָט אונז ערהאַלטען ביז׳ן היינטיגען טאָג, איז עס דער־פאַר, כּדי מיר זאָלען איבערבלייבען ביז׳ן לעצטען טאָג, ווען זיין משיח וועט קומען. דאָ אין דעם ספר שטעהט געשריבען, ווער מיר זענען דאָס. דאָס איז אונזער יחוס־בריעף.

ה׳ מייזנער

מיט טרערען.

מאַמאַ, הער, הער! צום פאָטער. רעד, טאַטע,—גאָלדענע ווערטער!..

יוסטינא.

פאַרוואָס האָט איהר מיר נישט געזאָגט דערפון? פאַרוואָס האָט איהר מיך אויפגעצויגען ווי אַ ציגיינער-קינד, ווי אַ קינד פון ווילדע פעלקער? איך שטעה ווי אַ פרעמדע, און איך פערשטעה נישט דעם זיידענס רייד. איך הער נאָר, אַז ער טראָגט ביי זיך אַ פערמעגענס, אויף וועלכען ער איז שטאָלץ און איך האָב עס שוין נישט. צום פאָטער. פאַרוואָס האָט איהר מיר דאָס נישט איבערגעגעבען? איך שטעה אַ נאַקעטע אין דער וועלט, נאָר בעהאַנגען מיט אַייערע גאָלדענע טובעלן. וואָס האָט איהר מיר געגעבען אייגענס, וואָס איהר האָט בירושה געקראָגען, נישט געקויפטע?

ה׳ מייזנער

איך פערשטעה זי נישט, מאַמאַ—וואָס וויל זי? איך האָב זי אויפגע־צויגען ווי אַ היינטוועלטיגער מענש דאַרף ערציהען — באַנעס האָב איך פאַר דיר געהאַלטען, פראַנצויזיש האָב איך דיך געלערנט, דו קענסט דיך ווייזען אין דער וועלט. וואָס וויל זי האָבען, מאַמאַ?

יוסטינא

געהט צו צום זיידען.

דאָ אין דעם הויז האָט מען אַלץ געקויפט פאַר געלד, וואָס מען האָט געוואָלט — אייער פיינמענשליכקייט, און דעם שמייכעל פון אייערע דינסטען, אָבער גאָרנישט, גאָרנישט — האָט איהר געהאַט צו געבען אייגענס. דערפאַר איז מיר אַזוי געפעלען ביי זיי־

בּיי זיי דאָרט, אין יענעם הויז, האָבּ איך געזעהן ווי איין דור גיט איבּער דעם צווייטען די ירושה, וואָס בּינדט יעדען פּרט צו צום כּלל. בּיי אַייך שטעהט מען אַליין, יעדער איינער בּעזונדער, קיינער בּישט איז הינטער מיר, קיינער איז פאַר מיר. אין אַ גרויסער איינ־זאַמקייט בּין איך, אָהן יסוד, אָהן צו וועמען צו געהערען. גאָרנישט איז מיין. וואָס איך וויל, קויף איך מיר פאַר געלד. מיין פאָטער האָט אַ סך געלד, שטעה איך מיט מיין פאָטערס בּייטעל אין גרויסען מאַרק... *זי פאַלט צו צום זיידען און וויינט.* זיידע, איך פערשטעה דיך! — דו בּיסט רייך, איך בּין אַזוי איינזאַם, אַזוי אַליין...

ר׳ שמואל

נעמט זי ארום — בּערוהיגט זי.

קינד, וואָס רעדסטו? ווי הייסט — דו שטעהסט אַליין? וועלכער יוד רעדט אַזוי? און וואו איז דער רבונו של עולם? — חלילה! הינטער דיר שטעהען דורות, דורות גרויסע יודען, וואָס זענען אויפגעשטאַנען בּיים יודישען פאָלק; הינטער דיר שטעהט אַ גרויסער יודישער גאָט, וועלכער האָט געפיהרט דאָס יודישע פאָלק דורך דעם גאַנצען וועג פון גלות און דערהאַלטען זיי בּיז׳ן היינטיגען טאָג. וואָס בּיסטו? — אַ קליין שעפעלע, נאָר אין דער סטאַדע, וואָס איהר שומר איז דער רבונו של עולם — איין קליין רינגעל פון גרויסען יודישען פאָלק, וואָס ציהט זיך פון אָנהויבּ וועלט און איז נאָר דאָ צוליעבּ דעם, כּדי צו דערהאַלטען ווערען בּיז צום לעצטען טאָג... ווי הייסט — דו בּיסט אַליין? וועלכער יוד זאָגט עס? — הינטער דיר דער גרויסער יודישער גאָט, און פאַר דיר — דער לעצטער טאָג, דער גרויסער יודישער משיח!

יוסטינאַ.

זיידע, איז משיח דען שוין נישט געקומען?

ר׳ שמואל

לאָזט זי אָבּ.

וואָס האָט זי געזאָגט?

יוסטינאַ.

איך קען נישט די גרויע דורות, וואָס שטעהען הינטער אַייך — איך שרעק מיך נאָר פאַר זיי.

ר׳ שמואל.

געהער זי נאָך אין אונזערע רייהען אַריין? צום זוהן. איז זי נאָך אַ יודיש קינד? אַלע קוקען מיט ערוואַרטונג אויף יוסטינאַ׳ן.

יוסטינאַ.

זיידע, איז משיח דען שוין נישט געקומען?

ה׳ מייזנער. }
מ׳ מייזנער. } טאָכטער, וואָס רעדסט דו?

ר׳ שמואל.

דער שטן איז דאָ ביי דיר אין שטוב, דאָס האָט דיך גאָט געשטראָפט, מיין זוהן! ער נעמט זיך צוזאַמען די זאַכען — און פאַרן אוועקגעהן געהט ער צו צו יוסטינע׳ן. איך פערשטעה. דיין משיח איז שוין געקומען. משיח איז שוין געקומען, און די וועלט איז נאָך נישט אויסגעלייזט. משיח איז געקומען, און אויף דער וועלט זענען נאָך דאָ צרות און מלחמות, צער און נויט! איך פערשטעה. אַנטלויפט! גאָט מיט זיין תורה צו שאַנד און צו שפּאָט, יודען הפקר, עס איז נישט יעצט גוט אַ יוד צו זיין. אָבער עס איז אַ גרויסע זאַך צו געהערען יעצט צום יודישען פאָלק. נישט יעדער איז זוכה דערצו! אָבער מיינט נישט, אַז יודען זענען הפקר. יעדע צרה ווערט געצעהלט!.. אַנטלויפט, אַנטלויפט! — אָבער האָרך, מיין קינד, וואָס איך וועל דיר פער־צעהלען, איידער איך געה אַוועק. איך ווייס, דו האָסט פיעל חכמות געלערנט, פיעל ביכער געלייענט, אָבער האָרך דיך אויך צו מיין מעשה אַיין. ווען יודען זענען אויף דער וועלט געקומען, אַזוי האָט זיי גאָט אַ פאָהן איבערגעבען. און גאָט האָט געזאָגט צום ערשטען יודען: „אברהם, אברהם, איך גיב דיר איבער אַ פאָהן. דו זאָלסט זי דיינע קינדער איבערגעבען, איין דור דעם צווייטען, ביז איך וועל מיין ערלייזער שיקען. פיעל וועלען זיי האָבען אויסצושטעהן צוליעב דער פאָהן, נאָר דערטראָגען וועלען זיי זי דאָך“. אַזוי טראָגען מיר די פאָהן אין דער וועלט פון איין דור צום צווייטען. פיעל שטעהען מיר אויס צוליעב איהר. פיעל וועלען מיר נאָך אויסשטעהן צוליעב איהר, אַ סך וועלען אַנטלויפען, דערשרעקען זיך, מורא קריגען דערזעהענדיג דעם בלוטיגען וועג. נאָר די וואָס וועלען בלייבען ביי איהר און דערהאַלטען זי, ביז גאָטס ווילען וועט געשעהן, ביז משיח וועט קומען — די וועלען זיין די גבורים. אַנטלויפט, אַנטלויפט — מען

האָט אונז פיינד, יודישקייט פערלאַנגט העלדען, גרויסע העלדען — איהר זענט צו קליין, צו שוואַך. אָבער עס וועט קומען די צייט, ווען די יודען וועלען עס דערטראָגען דורך דעם פייער, ווי זיי האָבען עס דערטראָגען דורך אַנדערע אומגליקען. דענסטמאָל וועלען מיר, מיר די אַלטע יודען, די מיאוסע יודען, די העלדען זיין!.

ר' שמואל געהט אָב מיט שטאָלצע טריט.

יוסטינא

לויפט איהם נאָך, האַלט איהם איין.

אָ זיידע, ווען איך הער דיך אַזוי רעדען, דערזעה איך דאָס ליכט, וואָס לייכט דיר אין דיין בלוטיגען וועג! און נישט אַנטלויפען וויל איך פון דיר, וויל עס איז מיר בעקוועם. גליקליך וואָלט איך געווען, ווען איך וואָלט אויך געהאַט, פאַרוואָס מיין לעבען אַוועק-צוגעבען. איהר האָט גאָרנישט געשאַפען, אַז איך זאָל בלייבען. אייער תורה איז פאַר אייך, פאַר אַלטע יודען—און דאָס ליכט בע-לייכט אייער אַלטען וועג.—וואו האָט איהר אַ תורה פאַר אונז, פאַר די יונגע?—נאָר איך וויל געהן מיט דיר, זיידע. לערן מיך אויך געהן אויף דיין וועג, אפשר וועט דיין ליכט אויך מיר לייכטען. איך בין איינזאַם און שטעה אַליין און האָב נישט, צו קיינעם צו געהערען. מיינע עלטערן האָבען מיר גאָרנישט געגעבען, און דו ביסט שען, און דו ביסט רייך. זי פאַלט אויפ'ן שטול און וויינט.

ה' מייזנער.

טאַטע, דו האָסט מיר געראַטעוועט מיין קינד

ר' שמואל

שטרענג.

האָט זי נאָך נישט צעבראָכען די קייט?—איז זי נאָך אַ יודיש קינד?

יוסטינא.

ניין, זיידע, איך האָב נאָך נישט צעבראָכען די קייט. די געטער זענען פערטריבען געוואָרען פון דעם הויז און האָבען זיך אויפ-געהאַלטען אָדער אין דער קיך ביי דער אַם, אָדער אויבען ביי דיר אין בוידעם-שטיבעל. די קיך איז נעהנטער געווען און צוגע-לאָזענער. און איך האָב געמיינט,—אַז זי אַליין איז נאָר שען. ניין, מיין זיידע איז אַזוי שען, ווי זיי. איך וועל געהן מיט דיר, אפשר

ווען מיר דיין אַלט ליכט אויך לייכטען, אפשר וועל איך אויך געפינען די אמונה, וואָס דו.

ר׳ שמואל.

געוויס וועסטו דערזעהן, טאָכטער, דאָס ליכט, געוויס וועט עס דיר בעלייכטען אויך דיין פינסטערן וועג. דער יודישער גאָט, דער עמוד האש געהט פאַר אונז, קום נאָר דו מיט. ער נעמט זי ארום. דו ביסט אַ יודישע טאָכטער.

יוסטינא.

איך האָב נאָר געזעהן דעם צער, די ליידען, וואָס איהר שטעהט אויס צוליעב אַייער יודישקייט—איך האָב נישט פערשטאַנען דעם טעם פון די ליידען. איך זעה יעצט די אמונה הינטער דעם צער. איך זעה אין דיינע אויגען דאָס גליק, וואָס שטראַלט אַרויס, וואָס גאָט האָט דיך אויסגעקליבען, אַז דו זאָלסט טראָגען זיין צער. און איך בין דיך מקנא, וואָס דו האָסט דעם צער. אָ ווי גליקליך וואָלט איך געווען, ווען איך וואָלט געווען געהאַט, צוליעב וואָס צו ליידען!

ר׳ שמואל.

דו וועסט טראָגען דעם צער אינאיינעם מיט אונז, מיין קינד. דו ביסט אַ יודישע טאָכטער. ער הויבט אויף די הענד צום הימעל. איך דאַנק דיר, רבונו של עולם, וואָס דו האָסט מיר געהאָלפען מיין קינד צו ראַטעווען. ער דריקט צו יוסטינען צו זיין הארץ. אָרים שעפעלע מיינס! דו ביסט נעביך געשטאַנען איינע אַליין אין דער וועלט, נאָר בע-האַנגען מיט די נאַרישע חכמות, וואָס מען האָט דיך אין די שקאָלעס געלערנט, און דו האָסט געזוכט מיט די אויגען אַ רעטונג, און דו האָסט נישט געוואוסט, אַז הינטער דיר שטעהט דער גרויסער יודי-שער זקן, אַז פאַר דיר געהט דער עמוד-אש — די גרויסע יודישע תורה, וואָס האָט אַזוי פיעל דורות יודען בעלויכטען זייער וועג!..
ער נעמט זי אין זיינע אָרעמס. זיי פרעהליך, מיין קינד, וואָס דער רבונו של עולם האָט דיר געהאָלפען אַ יודיש קינד צו בלייבען און דעם יודישען צער צו טראָגען. ער קושט זי אויפ׳ן קאָפּ.

יוסטינא.

איך ווייס נאָך נישט, זיידע, אויב אַייער ליכט וועט מיין וועג אויך בעלויכטען.

ר׳ שמואל.

דער רבונו של עולם וועט דיר העלפען, מיין קינד, און דו וועסט פיהלען די אמונה אין דיין הארץ — אז דו ווילסט נאָר, מיין קינד...

יוסטינא.

אָ, זיידע, איך וויל עס געפינען. אַבער ווער ווייסט?..

ר׳ שמואל.

אָ, יאָ, טאָכטער — וועסט זי געפינען! ער קושט זי אויפ׳ן קאָפּ. ביסט א יודישע טאָכטער, אַ יודיש קינד. ער הויבט אויף די הענד צום הימעל. איך דאַנק דיר, רבונו של עולם!

ה׳ מייזנער

פאלט דעם פאָטער אויפ׳ן האלז.

טאַטע, איך דאַנק דיר, וואָס דו האָסט מיר מיין טאָכטער צוריק-געגעבען. דאָס, וואָס איך האָב נישט געקענט פועל׳ן מיט מיין לאָ-גיק, האָסטו געפּועל׳ט מיט דיינע רייד.

ר׳ שמואל.

דאָס איז דער כח פון דער אמונה, מיין זוהן — פון דער אמונה!..

פאָרהאַנג.

פערטער אַקט.

אין יוסטינא'ס צימער. יוסטינא זיצט אליין פערטראכט — הערט זיך איין צום זיידענס קול,
פון דער צווייטער שטוב הערט זיך דעם זיידענס תהלים זאגען: אשרי האיש...
עס קומט אריין מיט לייכטע טריט

ה׳ מייזנער.

ער האלט א בריעף אין האנד.

טאַכטער, דו ביסט אַליין?

יוסטינא.

וואָס איז, פאַפּאַ?

ה׳ מייזנער

הערט זיך איין אַ מינוט צום תהלים זאָגען.

דער זיידע וואכט איבער דיר מיט זיין תהלים זאָגען, דער תהלים היט דיך אָב, מיין קינד. פויזע.

יוסטינא.

וואָס האָסטו מיר צו זאָגען, פאַפּאַ

ה׳ מייזנער.

איך האָב דיר צו פערטרויען אַן ערנסטע זאַך: די הראַביניע קומט היינט צו אונז.

יוסטינא

דערשראָקען.

פון וואַנען ווייסטו?

ה׳ מייזנער

ווייזט איהר דעם בריעף.

מיכאַל שרייבט מיר, ער קומט מיט דער מוטער צו אונז אויף מיי טאָכטער, פערשטעהסטו, וואָס דער וויזיט בעדייט?..

יוסטינא.

איך ווייס אַלץ.

ה׳ מייזנער.

נו, ווי האָסטו דעצידירט?

יוסטינאַ

שווייגט.

ה׳ מייזנער.

קינד, יעצט מוזטו דיך דעצעדירען, און איך בין געקומען דיר דאָס זאָגען. ער קוקט זיך אַרום, אויב קיינער הערט נישט. דאָ האָט זיך קיינער נישט אַריינצומישען. קוק דיר טיף אין דיין האַרץ אַריין און טו אַזוי, ווי דאָס האַרץ הייסט דיך, מיין קינד.

יוסטינאַ.

פּאָטער...

ה׳ מייזנער

גריהרט.

קינד, איך וויל דיך נישט צורעדען, איך וויל דיך נישט אָבּרעדען. איך זאָג דיר נאָך אַמאָל: קוק אויף קיינעם נישט, טו, וואָס דיין האַרץ הייסט דיך. עס איז צו ערנסט, אַז ווער עס איז זאָל זיך דאָ אַריינמישען. און פיהלט דיין האַרץ צו איהם דאָס, וואָס עס האָט געפיהלט, קוק אויף קיין זאַך נישט.

יוסטינאַ.

דאָס זאָגסט דו, טאַטע?

ה׳ מייזנער

איך וועל מיין קינד נישט אומגליקליך מאַכען צוליעב רעליגיע. אַלץ וועל איך טון פאַר דיר, מיין קינד, אַלץ. געה טיף אין דיין האַרץ אַריין און הער, וואָס דיין האַרץ הייסט דיך. איך ווייס, עס איז דיר שווער, מיין קינד, און איך וויל דיך לאָזען איצונד אַליין. ער קושט זי אויפ׳ן קאָפּ. ווי עס זאָל נישט זיין דיין פּאָטערס האַרץ, איז עס שטענדיג מיט דיר. ער געהט אַרויס.

יוסטינאַ

בלייבט אַליין, פאַלט אויפ׳ן שטול און וויינט.

אָ דו, מיין מיכאַל, צווישען אונז שטעהען צוויי וועלטען, איך שטרעק

אויס די האַנד צו דיר—דו צו מיר, און שאָטענס פון פערגאַנגענע דורות פערנעפּלען אונז דעם וועג, און מיר קאָנען זיך ניטש גע־פינען... פאַרוואָס האָסטו פערלאַנגט נדן?—זי ווערט אומרוהיג—קוקט אויפ'ן זייגער,—אויף דער טיר. פּויזע. די טיר עפענט זיך אין דער שטיל, און עס ווייזט זיך לעאָן. יוסטינאַ שפּרינגט אויף.

לעאָן.

נאָך וואָס האָסטו געשיקט נאָך מיר?

יוסטינאַ

געהט איהם אַקעגען.

דאָס ביסטו דו, מיין ברודער? זי קוקט איהם אָן. עס איז מיר, ווי איך וואָלט דיך צום ערשטען מאָל געזעהן.

לעאָן.

נאָך וואָס האָסטו געשיקט נאָך מיר?

יוסטינאַ.

אָ, איך דאַרף דיך זעהר נויטיג האָבען, מיין ברודער. מען האָט מיך נישט געלאָזט רעדען מיט דיר — היינט האָב איך מיט קיין אַנדערן נישט צו רעדען, נאָר מיט דיר. האָב קיין מוראָ ניט, דער פּאַפּאַ וועט נישט אַריינקומען. מיר זענען גאַנץ אַליין. איך בין גע־גאַנגען צו דיר, איך האָב דיך געזוכט אין דיין וואוינונג, איך האָב דיך נישט געפונען. איך האָב געבעטען בעקאַנטע, אַז זיי זאָלען דיך שיקען צו מיר. איך האָב דיר געשריבען, און דו ביסט גע־קומען, און איך דאַנק דיר, וואָס דו ביסט געקומען. זי בויגט זיך צו צו איהם. דיין שוועסטער איז אַזוי עלענד...

לעאָן

מיט אומצוטרויען.

וואָס, דו ווילסט מיך מיט'ן פּאַפּאַ איבערבעטען? ער האָט שוין נישט געקאָנט דורך אַנדערע—האָט ער דורך דיר אָנגעשטעלט...

יוסטינאַ

מיט צער.

ווי קענסטו דאָס?—איך האָב געשיקט נאָך דיר, ווייל אויך איך וויל אַוועק פון טאַטען—אַזוי ווי דו.

לעאָן

קוקט זי אָן פערוואונדערט.

דו! דאָס צוקער-קינד, דאָס יום-טוב-מיידעל, דעם טאַטענס ליעבּלינג, וואָס מען האָט אָבגעהיט פון אַלדאָס בייז, בעוואַכט דיך טאָג ווי נאַכט מיט באָנעס, אַז מען זאָל אויף דיר קיין שלעכטען אייננפּלוס נישט האָבען,—האָט עס צו דיר אויך דערגרייכט! אין ווייסען מיידעל-צימער איז עס אויך אַריינגעדרונגען?

יוסטינא.

יאָ, לעאָן. ווען מיינע עלטערן האָבען מיר נישט געזאָגט, ווער איך בין און וואָס מיין רייכטום איז—האָבען עס מיר אַנדערע געזאָגט. ווען מיינע עלטערן האָבען געמיינט, אַז מיט געלד קען מען זיך קויפען אַלצדינג, — האָבען מיר עס אַנדערע פערשטעהן געגעבען, אַז מען דאַרף דערצו נאָך עפּיס האָבען. אַז נישט—איז מען חושד, איז מען ווי אויף דער גאַס אַרויסגעוואָרפען, שטעהט מען אין מיטען מאַרק אין אַ גאָלדענעםביידעלע. עס זיינען נאָך וועניג די גאָלדענע ווענט, וואָס בעשיצען דאָס מיידעל — מען דאַרף נאָך דערצו האָבען אַן אינערליכען בריליאַנט, וואָס בעלויכט מיך, מיך אַליין, און קיינע ווינטען פון דרויסען זאָלען מיך נישט קאָנען ריהרען. איך האָב געפיהלט די נויטיגקייט פון אַזאַ אינערליך ליכט, ווען איך בין נאָך אַ קליין קינד געווען. איך האָב געזוכט מיט די אויגען אַ רעטונג, און קיינער, קיינער איז נישט צו הילף געקומען...

לעאָן,

העלכער הערט זיך איין צו דער שוועסטערס רייד.

שוועסטער, פון וואַנען קומט צו דיר אַזאַ שפּראַך? ווער האָט דיך דאָס אַזוי געלערנט? פון וואַנען קומט דאָס דער דאָרשט אין דעם ווייסען מיידעל-צימער אַריין? דיך האָט מען דאָך נאָר געלערנט זיך צו זעטיגען...

יוסטינא.

איך ווייס, דו האָסט מיך קיינמאָל נישט בעאַכט. דו האָסט געמיינט, אַז דיין קליינע שוועסטער איז אַ צוקער-מיידעל, וועלכע בעגענוגט זיך מיט די באָנבאָנס, וואָס דער טאַטע שענקט איהר, און מיט די לעהר-באָנבאָנס פון איהרע גובערנאַנטקעס. איהר האָט געקוקט

אַלע אויף מיר, ווי אויף אַ שפּילעכיל, וועלכעס מען לערנט שען טאַנצען און שען קלערען. איך האָב געפּיהלט דיינע פּעראַכטענדיגע בליקען, ווען איך בין נאָך אַ קינד געוועז. און דאָרט, אין דעם ווייסען צימערל איז דיין שוועסטער געזעסען מיט די באָנבאָנס אין האַנד, און די ספקות האָבען געפּיקט אין איהר קאָפּ, אין איהר האַרץ, און זי האָט געזוכט אַ רעטונג, אָן וואָס זיך אָנצוכאַפּען. אַלע האָבען מיך בעטראַכט ווי אַ שפּילעכיל, וואָס זיצט און וואַרט אויף אַ חתן. דו אויך, דו אויך!.. *זי וויינט.*

ל ע אָ ן

פערשעמט.

שוועסטער, און דיין ליעבע, און דיין פּערזענליך לעבען—האָט דאָס דיך נישט בעגענוגט? דו ליעבסט דאָך דעם הראַביע!

י ו ס ט י נ אַ

שווייגט. פּויזע.

ל ע אָ ן.

האָבען זיך דיינע געפיהלען צו איהם געענדערט? *ער האַקט אָב אין מיטען. שווייגט אויך.*

י ו ס ט י נ אַ

נעמט איהם אָן ביי דער האַנד.

ברודער, איך בין אַ יודישע טאָכטער, איך קום אַרויס פון אַ יודישען באַנקירס הויז. איך האָב נישט קיין רעכט אויף קיין גליק—אונזערע עלטערן זענען צו פיעל זינדיג געוועזן.

ל ע אָ ן.

וואָס רעדסטו, יוסטינאַ?

י ו ס ט י נ אַ.

דו ווייסט עס אַליין. דערפאַר ביסטו אויך אַוועק פון דערהיים. איבעריגענס, האָבען מיר עס אַנדערע פערשטעהן געגעבען,—מיכאַל אַליין. אָ ווען איך מיט מיכאַל'ן וואָלטען געהערט צו דער צוקונפט, ווי דו, ווי איהר... אָבער צווישען מיר און מיכאַל'ן שטעהען די רעליגיאָנען פון דער פערגאַנגענהייט אין וועג, און זייערע שאָטענס דריקען אונז.

לעאָן

פערוואונדערט.

רעליגיאָן? — האָסטו דען אַן אַנדער רעליגיאָן אויסער מיכאלס?

יוסטינא.

יאָ, לעאָן, איך האָב געטראָגען אין מיר דעם זיידענס רעליגיע אָהן צו וויסען, און ער האָט נאָר בעדאַרפט צו רעדען מיט מיר אום אויפצו־וועקען אין מיר איהר קלאַנג.

לעאָן.

וואָס, האָסט דו מיט דעם זיידען גערעדט, אויף וועלכען מיר האָבען זיך גאָרנישט אומגעקוקט?

יוסטינא.

איך זעה דאָך — ער טראָגט אויך עפּיס אויף זיינע פּלייצעס, אַז ביי איהם אין הארץ בעהאַלט זיך אויך עפּיס אַ גרויסער אמת, וואָס ער שעפּט נאָך פון דעם אַלטען יודישען קוואַל. ער האָט אויך פערלאַנגען — און גרויסע פערלאַנגען, וואָס זענען נאָך נישט ער־פילט געוואָרען, און ער וואַרט אויף אַ משיח, וואָס זאָל זיינע פערלאַנגען אויספיהרען.

לעאָן.

יאָ, שוועסטער, דאָרט ביים זיידען אין שטיבעל ברענט אַן אַלט ליכטעל, וואָס האָט אפשר געקאָנט בעלויכטען די גרויסע סאַלאָנען אונזערע.

יוסטינא.

איך זעה דאָך די אַלע דורות, וואָס האָבען געלאָזט זיך מקריב זיין אויף קידוש־השם. עס האָט דאָך עפּיס געמוזט זיין אַ מיין אין זייער טויט. עס האָט זיך דאָך נישט געקאָנט האַנדלען בלויז אום אויסערליכע פאָרמען, וואָס מען האָט זיי געצוואונגען אַנצונעמען — עס וואָלט זיך דאָך נישט געלוינט דער טויט, די ליידען און דאָס לאַנגע מאַרטירער־לעבען פון יודישען פאָלק. זיי האָבען געמוזט מלחמה האַלטען פאַר אַ העכערן אמת, וועלכען זיי האָבען אינסטינקטיוו געפיהלט. און ווען איך הער מיין זיידען רעדען, זעה איך דעם אמת, וואָס האָט אַזוי פיעל אָפּפער געקאָסט, אַרויסשיינען פון זיינע

אויגען, אָבער ער קאָן מיר דאָס נישט זאָגען, און זיינע ספרים זענען צו אַלט פאַר מיר. אַן אָטעם פון טויט עטעמט פון זיי, וואָס נעמט אַרום די, וועלכע דערנעהנען זיך צו זיי,—און איך בין יונג און וויל לעבען. און וויל האָבען מיט וואָס צו לעבען, און קען נישט זיצען און וואַרטען אויף אַ משיח, וואָס וועט פון הימעל אַראָבפאַלען... איך ווייס, אַז די ספקות האָבען דיך אויך געפייניגט, און מחמת דעם ביסטו אַוועק אין דער וועלט. און איך קום צו דיר: ברודער, זאָג מיר, גיב מיר עפּיס מיט וואָס לעבען צו קע-נען!.. דו ביסט יונגער פאַר זיי, דו ביסט אַוועק אין דער וועלט זוכען—זאָג, וואָס האָסטו געבראַכט ? וואָס האָסטו געפינען ?

לעאָן.

נעמט אַן די שוועסטער ביי דער האנד.

ביי זיי אין די הייליגע־ביכער ליגט געפאַנגען אַ גרויסע יודישע נשמה, וואָס זיי האָבען זיך מיטגעבראַכט פון די הייליגע לענדער, און זי וואַרט אויף אַן אויסלייזונג פון אונז, פון די יונגע. יוסטינא.

יוסטינא.

האָט איהר זי שוין אויסגעלייזט ?

לעאָן.

ניין. אונזער משיח איז נאָך נישט געקומען, די גערעכטיגקייט הערשט נאָך נישט איבער דער וועלט. אָבער מיר דאַרפען זיין די יורשים פון די גיטער ! און האָבען די אַלטע געפונען אין דער נשמה אַ טרייסט, דאַרפען מיר געפינען אין איהר—אַ מאַכט, מיט וואָס אויסצופילען אונזער לעבען. מיר דאַרפען פון דעם אַלטען אמת אויסקאָווען די נייע יודישע נשמה !

יוסטינאַ.

און ווי האַלט עס מיט דער נייער יודישער נשמה ?

לעאָן.

זי האַלט זיך נאָך אין קאָוען, שוועסטער, מיר זעהען נאָר פון דערווייטענס די שטראַלען, וואָס גליהען פון איהר אין דער ווייטער, ווייטער צוקונפט. מיר הערען טיילמאָלס דאָס עטעמען פון איהר. פיעל מאָל ווערט זי פערהוילען, פערטונקעלט,—מיר טאַפּען דענסט-

מאָל אין דער פינסטער. נאָר זי בעווייזט זיך צו אונז, ווי אין שיין... געה נישט, שוועסטער, אויף דעם וועג—געפעהרליך איז ער פאַר די, וואָס דאַרפען אַ גלאַטען וועג און אַ קלאָר ליכט.

יוסטינא.

פאַרוואָס שטופסטו מיך אָב פון דיר?

לעאָן.

די נייע יודישע נשמה איז שטרענג, שוועסטער. זי האָט ניט קיין שכר צו פערטיילען אויף יענער וועלט, קיין חלק לעולם הבאָ, קיין גן-עדן, נאָר דער שכר פון דער מצוה איז די מצוה אַליין. זי זאָגט קיין נסים נישט צו, קיין וואונדער וועלען ניט געשעהן. דו דאַרפסט אַ ברייטען, ליכטיגען וועג מיט אַ קלאָרען ציל, אַ וועג, וואָס פיהרט אין די הימלען,—אונזער וועג פיהרט צו דער ערד, און ער איז נאָך טונקעל, נאָר בעליכטען מיט אַ שטראַל פון אַ ווייט, ווייט ליכט...

יוסטינאַ.

און מיט וואָס לעבט איהר?

לעאָן.

מיט דעם, אַז די וואָס וועלען קומען נאָך אונז, וועלען דערזעהן דאָס ליכט קלערער. אַז מיר טרעטען אויס פאַר זיי אַ וועג, נאָר נישט, כדי עס זאָל זיי בעקוועמער זיין, נאָר זיי זאָלען איהם ווייטער ציהען ביז אין לעצטען טאָג אַריין.

יוסטינאַ.

און איהר פאַר זיך, פאַר זיך אַליין, האָט גאָרנישט?

לעאָן.

יאָ, דאָס וואָס מיר טוע אונזער פליכט.

יוסטינא

שווייגט פערקלערט.

לעאָן.

און טיילמאָל כאַפּט אָן דער יאוש, דאָס ליכט פערנעפּעלט זיך פון

דערווייטענס — מיר בלייבען אין טיפער פינסטערניש, און מיר ווייסען נישט, אויב מיר געהען גוט.

יוסטינא.

וואָס טוט איהר אין אַזאַ מאָמענט?

לעאָן.

מיר שטעלען אָב אונזער מח און לאָזען קלאַפּען דאָס האַרץ. דאָס האַרץ דערפיהלט דעם ציל פון דערווייטענס, — דאָס האַרץ איז נעהנטער צום ציל, ווי דער קאָפּ — און מיר געהען, וואו עס פיהרט אונז אונזער אינסטינקט.

יוסטינא.

און וואָס איז אייער גליק?

לעאָן.

מיר פיהלען, ווי אונזער האַרץ איז שוין אָנגעקניפּט אָן די שטראַלען פון יענעם גרויסען אמת, און ער הויבט זיך אָן פון אונז, אַז מיר ווארימען איהם אויס מיט אונזער יוגענד, מיט אונזערע לעבענס, מיט אונזער ליעבע. דאָס גיט אונז מוט, און דאָס איז אונזער גרעסט גליק.

יוסטינא.

און פאַרוואָס שטופּסטו מיך אָב פון דיר?

לעאָן.

צו איידעל זענען דיינע פיס פאַר דעם וועג. בלוטיג איז ער און פול מיט שטיינער, און פערהילט זיך נאָך אָפט אין דער טינקעלהייט, אָבער דאָס איז דער ריכטיגער ציל — צו זיך אַליין.

יוסטינא.

פאַרוואָס שטופּסטו מיך אָב פון דיר?

לעאָן.

דו דאַרפסט אַ ברייטען וועג, אַ ליכטיגען וועג, וואָס פיהרט באַלד צום ציל. אונזער וועג איז לאַנג, לאַנג, — ער הויבט זיך ערשט אָן און נישט אַלע קענען איהם דערזעהן שוין.

עס קומט אריין דער זיידע.

ר׳ שמואל.

טאָכטער, פאַרוואָס ביסטו היינט נישט געקומען צו מיר אַרויפצו־גײן? דערזעהט לעאָנ׳ען. דו־דאָ! ביסט געקומען נאָך דעם קינדס נשמה—זי וועט נישט גײן מיט דיר! ער נעמט זי אַרום. זי געהערן שוין צו אונז, זי וועט איהר שוין פון אונז נישט אַוועקנעמען

לעאָן

ווייזט אויפ׳ן זיידען.

אָ, מיט איהם גײ, אָדער מיט יענע דאָרט! זיי ווייזען אָן אַליכ־טיגען וועג—פּאַר זיי איז קיינע ספקות, אַלץ איז קלאָר און אָפען. נישט נאָר די וועלט, נאָר אויך יענע. אָט אויף דעם וועג געהט זיך גוט, שוועסטער, מיט בלומען איז ער בעזייהט און פיהרט גלייך אין הימעל אַריין.

ר׳ שמואל.

וואָס ווילסטו פון דעם קינד? דו האָסט גאָר קיין גאָט נישט אין האַרצען, ביי דיר איז דאָך גאָר הפקר אַ וועלט.

לעאָן.

חלילה, זיידע. ווער האָט אייך דאָס געזאָגט? מיר גלויבען אין אַ גרויסען גאָט!

ר׳ שמואל

וואָס האָט ער געזאָגט—דו גלויבסט אין גאָט? וואָס איז דאָס, מי־שטיינס געזאָגט, דיין גלויבען אַזעלכעס?

לעאָן.

אַז דעם מענשענס האַרץ איז פון גרונד אויס גוט.

ר׳ שמואל.

איך פערשטעה נישט, וואָס דו מיינסט; איך וויס נאָר, דו רעדסט קעגען דעם הייליגען חומש, נאָר איך זעה, די וועלט ווערט בע־סער, די יונגע הויבען אָן צו גלויבען, מען גלויבט אין עפּיס—עס איז דאָך אַלץ בעסער פון די פאָטערס, זיי האָבען דאָך אין גאָרניט קיין אמונה געהאַט.

לעאָן.

געוויס, זיידע, ווערט די וועלט בעסער, די קינדער—בעסער פו די פאָטערס. נאָך מעהר, מיר לאָזען זיך אַמאָל מקריב זיין פאַר אונזער גלויבען׳

ר׳ שמואל.

וואָס? קדוש השם ביי אייך?—אָ וואַ!

לעאָן.

מיר זענען יורשים פון אַ גרויסער ירושה. אַסך קדוש השם האָט זי געקאָסט. מיר דאַרפען זי טראָגען אין דער וועלט און צוליעב איהר מוזען מיר אַמאָל אַ קרבן ברענגען. נאָר ווען איהר זענט צום פייער געגאַנגען האָט איהר ביים שייטערהויפען געזעהן די טויערן פון גן עדן, וואָס עפענען זיך פאַר אייך אויף; ווען איי- נער פון אונז געהט אויף קדוש השם, זעהט ער נאָר דעם טיפען תהום, וואָס דעקט איהם דערנאָך צו... און דאָך געהען מיר!

ר׳ שמואל.

און פאַרוואָס טוט איהר דאָס? וואו איז דעם שכר? מיט אַ שמייכעל זענט איהר אפשר פון די, וואָס דינען שלא על מנת לקבל פרס.

לעאָן.

יאָ, זיידע.

ר׳ שמואל

פערוואונדערט.

זענט איהר בעסער פאַר אונז, פאַר די אבות?

לעאָן.

די וועלט שטעהט נישט אויף איין אָרט

עס קומט אריינצולויפען ה׳ מייזנער

ה׳ מייזנער.

טאָכטער, דער ראַביע האָט מיר אָנגעקלונגען אין באַנק—ער קומט באַלד אהער מיט דער מוטער. מאַמאַ, מאַמאַ, וואו ביסטו? ער קוקט זיך אום און דערזעהט דעם זוהן. דו—דאָ! ביסט אַהיים געקומען? מאַמאַ, מאַמאַ, זעה, ווער עס איז דאָ!

מ׳ מייזנער

לויפט אריין, דערזעהט דעם זוהן.

לעאָן, קינד! וואו ביסט דו? קושט איהם. ווי געהט עס דיר?

לעאָן.

גוט, מאַמאַ, איך דאַנק. איך האָב נישט געוואוסט, אַז איהר זענט דאָ. ער מאַכט אַ בעוועגונג, ווי ער וואָלט געוואָלט ארויסגעהן.

ה׳ מייזנער.

וואָס לויפסטו? צו וואָס ביסטו געקומען? דו זוכסט דאָך עפּיס, זאָג.

מ׳ מייזנער.

קינד, און אפשר שוין גענוג דאָס משוגעת צו וואלגערן זיך איבער דער וועלט? אפשר שוין גענוג אונזערע צרות?

לעאָן.

פּערצייה, פאָטער, איך בין נישט געקומען צו אייך צו געהן. וויל אוועקגעהן.

ה׳ מייזנער.

נאָר צו וועמען דען? ער קוקט אויף דער טאָכטער. צום קינד?—ניין! ער כאַפּט ארום די טאָכטער, ווי ער וואָלט זי געוואָלט אַבראָטעווען. דאָס קינד וועסטו פון אונז נישט אַוועקנעמען. זי וועל איך מיר נישט לאָזען אַוועקנעמען. דאָס לעבען וועל איך מיר איינשטעלען!..

לעאָן

שמייכעלט.

ווער זאָגט אייך, אַז איך וועל זי פון אייך צונעהמען? הויבט זיך גאָר נישט אָן! איך רעד זי אַליין אָב.

ה׳ מייזנער

עטעמט אָב.

וואָס? מיט האָפנונג. און אפשר—און אפשר שוין גענוג אונז געפּייניגט? מיר זענען דאָך אויך עלטערן, וואָס אַנטלויפסטו פון אונז, וואָס ווייכסטו אונז? וואָס האָב איך וועמען שלעכטס געטאָן?—איך בין אַ יוד אַ סוחר. ביי גוים זענען אויך דאָ סוחרים—פּראַכטען זיי

זייערע קינדער ?.. ווילסט נישט זיין קיין סוחר—פאָהר שטודירען, טו עפּיס! פאַרוואָס ווייכסטו מיך ? זענען מיר דען נישט דיינע עלטערן ? די מאדאם וויינט.

לעאָן.

יאָ, טאַטע, דו האָסט מיר געשענקט דאָס לעבען, אָבער איך מוז דאָך האָבען מיט עפּיס צו לעבען, פאַרוואָס צו לעבען — און דאָס זוך איך יעצט

ה׳ מייזנער.

און דאָס איז אַלץ, וואָס דו האָסט מיר צו זאָגען! און מיט דעם געהסטו אַוועק!.. איך וויל זיך מיט דיר מישב זיין... דיין שוועסטער שטעהט פאַר אַ זעהר ערנסטער שריט. איך ווייס נישט, וואָס צו טון, איך דאַרף זיך מיט וועמען מישב זיין. דו ביסט דאָך מיין עלטסטער-געהט דיך די היים גאָרנישט אַן?

ר׳ שמואל

כאפּט אָן דעם זוהן ביי דער האנד

זוהן, מיינסטו נאָך דעם שידוך מיט זיי?

ה׳ מייזנער.

יאָ שידוך אָדער נישט שידוך—טאַטע, עס זענען דאָך פּריצים, מען מוז זיי דאָך צונעמען. צום זוהן. איך האָב זיך דאָך נישט מיט ווער מען קיין עצה צו האַלטען. אין דער שטיל. דער. זיידע איז דאָך פאַנאַטיש, ער פערשטעהט דאָך נישט, אַז דאָ האַנדעלט זיך אום ליעבע, אום מענשענס לעבען. איך ווייס נישט, וואָס איך זאָל טון. דאָס מיידעל ליעבט דעם קריסט...

לעאַן.

וואָס קאָן איך אַריינרעדען אין מיין שוועסטערס אָנגעלעגענ-הייטען? איהר האָט דאָך מיך שטענדיג געהאַלטען פון דערווייטענס פון איהר.

ה׳ מייזנער

אַודאי וואָלסטו געקענט האָבען אויף איהר אַ שלעכטע ווירקונג — נאָר איך וויל נישט יעצט רעדען דערפון. איך ווייס נישט, וואָס איך זאָל טון. איז זיך מיט איהם מישב. דאָס קינד ליעבט דעם קריסט,

איך ווייס עס. אַודאי וואָלט איך בעסער געוואָלט אַן אונזעריגען, — טראַדיציע איז ביי מיר אויך אַ גרויסע זאַך — אָבער מיר קאָנען דאָך נישט זיין אזוי פאַנאַטיש, ווי דער זיידע — ער איז אַן אַלטער מאַן.. עס האָט קיין זין נישט זיך שמד׳ן אָהן אַ טעם, אָבער מיר—צוליעב רעליגיאָן אומגליקליך מאַכען אַ קינד, דאָרט וואו עס האַנדעלט זיך אום ליעבע... דאָס מיידעל ליעבט איהם... זי וויינט ביינאַכט, זי חכט איהם, דאָס מיידעל וועט אויסגעהן—וואָס זאָל איך טון?

לעאָן.

אַז זי ליעבט דעם קריסט—פאַרוואָס דען נישט?

ה׳ מייזנער.

קלערסטו אויך אַזוי?—מען האָט דאָך מיר געזאָגט, אַז דו האַלסט פיעל פון יודישער טראַדיציאָן..

לעאָן.

אָבער, פאַפאַ, ווי קומסט דו דערצו? וויל ארויס.

ה׳ מייזנער.

אָבער וואָס לויפסטו? איך וויל רעדען מיט דיר. ער וויל איהם נאָכלויפען. מען קלינגט אין טיר. ער כאַפּט דעם זייגער. זיי זענען דאָ! בלייבט שטעהן. ער דערמאָנט זיך אָן זוהן. ער זעהט, ווי לעאָן געהט ארויס. אָבער וואוהין לויפסטו? בלייב דאָך דאָ!

לעאָן.

איך קאָן דאָך מיך נישט לאָזען אַריינשלעפען אין אַייערע אינטע־רעסען. לויפט ארויס.

ה׳ מייזנער.

אָבער דו געהסט נישט, טאָכטער, דו געהסט נישט. קינד, צי דו ווילסט יאָ דעם שידוך, צי דו ווילסט נישט דעם שידוך — מיר וועלען שוין זעהן. אָבער בלייב דאָ. ער לויפט נאָך דעם זוהן. לעאָן! לעאָן!

יאַן

מעלדעט.

די הראַבּיניע מיט פאָן דאָבּראָווסקי.

ה' מייזנער.

די הראַבּיניע — מאַמאַ — די הראַבּיניע..

מ' מייזנער

[illegible]

וואָס געהט מיך די הראַבּיניע אָן. — מיין קינד געהט אַוועק פון מיר! לויפט ארויס נאָך לעאָן.

יוסטינאַ.

וועלכע איז די גאַנצע צייט געזעסען פערטראַכט אין זיך, כאַפּט זיך אויף ביים נאָמען. וויל ארויס פון צימער.

ה' מייזנער.

ניין, מיין קינד, דאָס געהט נישט. די הראַבּיניע איז געקומען — דו מוזט זי אויפנעמען. צום דינער. מיר בעטען. קינד, איך ווייס אַלץ... אַלץ... טו, ווי דיין הארץ הייסט דיך — דיין טאַטען וועסטו שטענדיג האָבען ביי דיר. ער קושט זי אין קאָפּ — געהט אַקעגען די הראַבּיניע.

ר' שמואל.

בלייב מיין קינד, גאָט וועט דיר ביישטעהן. ער וויל אָב.

יוסטינאַ.

קוקט זיך אומרוהיג אום, כאַפּט אָן דעם זיידען ביים ארבעל.

מיין זיידע, דו בלייב, איך האָב מורא אַליין צו זיין, איך זאָל נישט שוואַך ווערען

ר' שמואל.

איך בלייב, מיין קינד, איך בלייב.

יוסטינאַ.

און וועט מיך אָנכאַפּען אַ שוואַכקייט, דאָס הארץ וועט מיך ציהען, קוק מיר אין די אויגען אריין, איך וועל זעהן דעם טויזענד-יעהריגען צער, וואָס ליגט אין דיינע אויגען, און איך וועל ווידער שטאַרק ווערען

ר' שמואל.

איך בלייב, מיין קינד.

ה׳ מײזנער פיהרט אַרײן די הראַבּיניע. זי איז אַן אַלטע, בּעיאָהרטע פרוי, װעהר פאַרנעם. רעדט צו יוסטינאַ׳ן, אַזוי װי די אַנדערע װאָלטען נישט געװען.

די הראַבּיניע.

איך בּין אַלײן געקומען צו דיר צו געהן, מײן קינד. יוסטינא געהט צו צו איהר. די הראַבּיניע קושט איהר אין שטערן. אַ גרויס אומרעכט איז דיר געשעהן. איך װײס, אַז מען האָט דיר װעה געטאָן, און איך בּין געקומען דעם װעהטאָג הײלען. זײ מוחל, עס איז אַן אומזיסט אומרעכט דיר געשעהן. גאָט װעט עס דיר בּעצאָהלען.

יוסטינאַ

קושט איהר די האַנד שװײגענדיג.

מיכאַל

פאַלט צו צו דער מוטער און קושט איהר די צװײטע האַנד.

איך האָבּ געװאוסט, אַז די מאַמאַ װעט עס טון. איך דאַנק אײך, איך דאַנק אײך. איהר זײט אַ מלאך! עס קומט אַרײן מ׳ מײזנער .

די הראַבּיניע

צו מאַדאַם און ה׳ מײזנער, װעלכע שטעהען פאַר איהר מיט עהרפאַרכט.

דאָרט, װאו עס איז דאָ צער, מוז מען עס זעהן צו פערהײלען. אײער טאָכטער איז אַן אומרעכט געשעהן. איך האָבּ עס געפיהלט און בּין אַלײן געקומען זי איבּערבּעטען. די קינדער האָבּען זיך ליעבּ, און דאָרט, װאו די ליעבּע רעדט — רעדט גאָט; טאָרען מיר נישט שטערען גאָטס װאָרט, מיר האָבּען נישט קײן רעכט צו צע־שטערען דאָס, װאָס גאָט און זײן ליעבּע האָבּען צוזאַמענגעפיהרט. װי מײנט איהר, מײנע הערשאַפט?

ה׳ מײזנער

געריהרט.

איך האָבּ געװאוסט, אַז די הראַבּיניע װעט עס טון, אַז אײער אײ־דעלקײט װעט נישט קענען איבּערטראָגען מײן קינדס אומפערדינ־טען צער, און איך דאַנק אײך זעהר. קושט איהר די האַנד.

די הראַבּיניע.

צו דער שװײגענדיגער יוסטינאַ.

און פאַר דעם, װאָס מענשען זאָגען, האָבּ נישט קײן מורא, מײן קינד

מענשען קוקען אין די אויגען — גאָט קוקט אין האַרץ, און ער ווייסט, אַז דיין האַרץ האָט זיך צו איהם פריהער געקעהרט, איידער עס האָט נאָך געקענט מיין זוהן. איך קען דיך, מיין טאָכטער, און ווייס, ווי ריין און אומפעהלערדיג דיין אמונה איז צו גאָט.

מיכאַל

קושט דער מוטערס האנד.

מאַמאַ, מאַמאַ, ווי דאַנק איך אַייך, מיין גוטע מאַמאַ! ער נעמט יוסטינאַס האנד. איך האָב געוואוסט, אַז מיין גוטע מוטער וועט דאָס טון. ער וויל איהר קושען די האנד.

יוסטינאַ

מיט אנגסט, קוקט אויף דר'ערד.

איך דאַנק דיין מאַמאַ, מיכאַל. איך דאַנק דיר, נאָר — איך קאָן נישט מעהר. עפּיס וואָס איז געשעהן צווישען אונז... אלע קוקען זי אן ערשטוינט. בעוועגונג. יוסטינא געהט צו צו דער הראַביניע און פערבויגט זיך פאר איהר טיף. 'איך דאַנק אַייך, גוטע פרוי, פאַר דעם גוטען וואָרט און פאַר נאָך אַ סך גוטע ווערטער און מעשים, וואָס איהר האָט מיך געלערנט. נאָר געהן מיט אַייך קאָן איך נישט מעהר אונזערע וועגען זענען צעשיידט. אלע קוקען זי ערשטוינט אן.

ה' מייזנער

שמייכעלט צו דער הראַביניע.

דאָס קינד איז אויפגערעגט, זי וועט זיך בערוהיגען.

יוסטינאַ

צו דער הראַביניע.

ניין, איך בין נישט אויפגערעגט. איך האָב אַייך פיעל צו פער-דאַנקען, — מעהר פון מיינע עלטערן. מיינע עלטערן האָבען מיר פאַר געלד געקויפט אויסערליכע בילדונג און מאַנירען, ווי יעדער רייכער יוד קויפט זיין טאָכטער, — פון אַייך האָב איך געלערנט אינערליכע שענקייט און גוטסקייט. איהר זענט געווען אַ מוסטער פאַר מיר מיט אַייער טיפער איבערגעבענקייט צו אַלעם לעבעדיגען, מיט אַייער ליעבע. איך האָב פון אַייך געלערנט, וואָס איז אייגענע, איינגעבוירענע איידעלקייט און וואָס איז פרעמדער אויסער-ליכער פוץ. און דאָס טאַקע ברענגט מיך צו זוכען מיין אייגענער

שענקייט, וואָס איז אונז איבערגעגעבען בירושה, וואָס מיר האָבען אויסגעוואָרימט און פערהייליגט מיט אונזער געטריי האַלטען זיך דערפאַר פון דור צו דור. ווארום נאָר דאָס איז צופּאַסיג פאַר מיר. און איך דאַנק אייך פאַר דער לעהרע, וואָס איהר האָט מיר גע-געבען מיט אייער פאָרבילד.

די הראַביניע.

עס איז זעהר שען פון דיין זייט. דו רעדסט זעהר גוט, מיין קינד, און איך דאַנק דיר פאַר די וואַרימע רייד. נאָר איך פערשטעה נישט אייגענטליך, וועגען וואָס דאָ געהט.

יוסטינאַ

נעמט אָן דעם זיידען ביים האַנד.

או ,ער משיח איז נאָך ניט געקומען, הראַביניע. די וועלט איז נאָך נישט אויסגעלייזט.

די הראַביניע

דערשראָקען.

מיין קינד! דיין אמינה, דיין ליעבע צו קריסטוס'ן, וועגען וועלכער דו האָסט אַזוי פיעל גערעדט—זענען דאָס געווען הוילע ווערטער? איך קען עס נישט גלויבען.

יוסטינאַ.

ניין, הראַביניע, עס זענען נישט געווען קיין הוילע ווערטער. אייער לעהרע און אייער גוטסקייט נעם איך מיט מיר אויף דעם וועג אויף וועלכען איך געה, און אייערע ווערטער לאָז איך צייטיגען אין מיר אַלס גוטע פרוכט. איך האָב אָבער געמיינט, אַז נאָר ביי אייך איז דאָ די אָפּפערונג אין די ליעבע, ווייל איך האָב מעהר פון מיין פאָטערס הויז נישט געהאַט, ווי דעם גלאַנץ פון גאָלד. אָבער ניין, הראַביניע, נישט בלויז געלד איז דאָס רייכטום פון מיין פאָלק! עס בליהען נאָך אויף זיין באָדען די גרויסע אמת'ן, וואָס זיי האָבען מיטגעבראַכט פון דעם לאַנד, אין וועלכען די גרויסע גייסטער און לעהרערס זענען אויפגעשטאַנען. עס האַלטען זיך נאָך אויף ביי מיין פאָלק יענע שענקייטען, וועלכע זענען געוואָרען צו די שענקייטען פון דער גאַנצער וועלט, און די וויל איך מיר נעמען

צום מוסטער. זיי זענען מעהר צוגעפּאַסט פאַר מיר, ווייל זיי זענען מיינע אייגענע.

די האַביניע.

אָבער וואו ווילסטו געהן? וואו ווילסטו זיי זוכען?

יוסטינאַ.

אונטען, אויף דעם באָדען פון מיין פאָלק, וואו איך האָב נישט געקענט דערגרייכען, בליהען זיי. איך הער די ערשטע גריסען פון זיי און דאָרט קעהר איך אַהין.

די האַביניע.

זעהסטו נישט די קולטור-לויזיגקייט אויף דעם וועג, אויף וועלכען דו ווילסט געהן? ווי וועסטו דיך געפינען צווישען זיי? דו ביסט דאָך שוין אַרויס פון זיי.

יוסטינאַ.

עס קען דאָך נישט זיין קולטורלויז דער וועג, וואָס פיהרט צום אייגענעם פאָלק, צו זיך אַליין. דאָס האָב איך פון אייך געלערנט, און איך דאַנק אייך פאַר דער לעהרע.

מיכאַל.

אָבער אונזער ליעבע, אונזער אייגען לעבען, שטעהט דאָס נישט העכער פון דעם אַלעמען?

יוסטינאַ

פאַלט צו צו איהם—האַלט זיך אָבער איין.

אונזער ליעבע, אָ, ווען מיר ביידע וואָלטען געהערט צו דער רעליגיאָן פון דער צוקונפט... און אונז ביידע וואָלט געווען פעראייניגט איין אידעאַל — מיר וואָלטען אַדורכגעבראָכען די צאַמען פון די רעליגיאָנען, וואָס שטעהען אונז אין וועג. דער זיידע קוקט זי אָן... זי דערווייטערט זיך פון איהם. צווישען אונז שטעהען וועלטען, מיכאַל—דו האָסט פערלאַנגט נדן... נדן פון מיין פאָטערס געלד ווילסטו נישט נעמען, קיין אַנדערן האָב איך דיר נישט מיטצוברענגען, און איך וויל נישט קומען צו דיר נאַקעט און אָרים—צו גרינג וועל איך אויסזעהן ביי דיר. עס איז אָבער דאָ אַן אַנדער נדן, וואָס

אַ יודישע טאָכטער האָט מיטצובּרענגען איהר חתן, און דעם נדן וועל איך געהן זוכען און דיר בּרענגען. אָ, דענסטמאָל וועל איך שטעהן קעגען דיר אויג אין אויג, רייך געגען רייך, און קיין אַנ־דער געפיהל וועט נישט קענען זיין צווישען אונז. קיין חשד, קיין טענדעניץ, נאָר די אמת׳ע הייליגע ליעבּע!.. בּיז דאַן זענען אונזערע וועגען צעשיידט.

די הראַבּינע.

איך ווייס נישט, אפשר האָסטו רעכט. איך ווינש דיר גליק.—נו יעדענפאַלס, מיר האָבּען נישט דאָ וואָס מעהר צו טון, מייז זוהן.

מיכאל פערבּויגט זיך פאַר יוסטינאַ׳ן און פיהרט ארויס די מוטער געאָרעמט. יוסטינא פאַלט אויף אַ שטול און וויינט לאַנג.

ה׳ מייזנער }
מ׳ מייזנער } קינד, וואָס האָסטו געטאָן!...

ר׳ שמואל

הויבּט אויף די הענד.

איך דאַנק דיר, רבּונו של עולם! איך דאַנק דיר, רבּונו של עו[לם] איך דאַנק דיר. צו יוסטינאַ׳ן מיט טרערען אין די אויגען. זיי פרעה[ליך] מיין קינד, זיי שטאָלץ, וואָס דו געהערסט צום אַלטען יודי[שען] פאָלק, צום גרויסען זקן. וואָס ביסטו וויינסטו? וואָס בּיסטו געפאַלע[ן] דיר? — פרעהליך זיי! איבּער די צרות, וואָס שטעהען דיר [...] וואָס דו בּיסט אַ יודיש קינד געבּליבּען, בּיסטו טרויעריג? ווער אונזער שונא, קינד? פעלקער, וואָס געהען אַוועק מיט׳ן ווע[לט] נעכטען זענען זיי געוועזען, און מאָרגען וועלען זיי נישט זיין. און דו בּיסט אייבּיג, ווייל דיין גאָט איז אייבּיג!.. שטאָלץ זיי, מיין טאָכטער, און פרעהליך זיי, וואָס גאָט האָט דיר געהאָלפען, בּיסט אַ יודיש קינד געבּליבּען. ער טאַנצט און זינגט פאַר גלי[ק] דאַנק איך דיר, טאַטע. ווי דאַנק איך דיר!

ה׳ מייזנער.

האָסט צו שאַרף גערעדט, מיין קינד. מיט פּריצים רעדט נישט אַזוי. האָסט געוואָלט אָבּזאָגען—יאָ, אָבּער נישט אויף [...] אַרט.

מ׳ מ י י ז נ ע ר.

ווי עס זאָל ניט זיין—בערוהיג דיך, מיין קינד. וויל זי איינגעמען, נעמט זי ארום. דו בלייבסט מיט אונז, מיין קינד.

יוסטינע הויבט זיך אויף, ווישט זיך אויס די אויגען, זוכט עפּיס, מאכט זיך ארויסצוגעהן׳

מ׳ מייזנער

רשראָקען.

טאָכטער, וואוהין?

יוסטינא.

נישט צו דעם בין איך דאָ געבליבען, מיט אייך צו זיצען. אין אייער הויז רוהט קיין גאָט ניט. ווי זאָל איך מיך געפינען צווישען אייך?

שמואל.

צו מיר קום, מיין קינד, מיט מיר! דו ביסט אַ יודישע טאָכטער.

יוסטינא.

און איך נישט מיט דיר, זיידע, צו אַלס ביסטו פאַר מיר. פון דיינע ספרים יאָגט דער טויט; דיין ליכט צאַנקט. אָבער ערגיץ אַנדערש וואו האָט עס זיך אָנגעצונדען!.. וויל אַב.

שמואל / מייזנער } דערשראָקען. וואו אַהין?

יוסטינא.

דאָרט אַהין, וואו דער עלטערער ברודער איז געגאַנגען אויס-טרעטען אַ וועג.

מייזנער

מיט זיי, מיט דעם ברודער? איך וועל דיך ניט לאָזען!

יוסטינא.

טאַטע, וועסט מיר נישט פערשטעלען דעם וועג: פיעל וועגען פיה-רען דאָרט אַהין. לויפט ארויס.

ר׳ שמואל

רופט איהר נאָך.

אַז איך קאָן דיך נישט בעגענוגען — געה. זוכט, געפינט,—נאָר ציהט ווייטער די שנור, ציהט זי ווייטער!... דערהאַלט עס ביז דעם לעצטען טאָג, וואָרום משיח קומט דאָך!

ה׳ מייזנער.

מאַמאַ, און וואָס וועט יעצט מיט אונז זיין? צו וואָס האָבען מיר געזאַמעלט געלד, דאָס גאַנצע לעבען געהאָרעוועט? וואָס טויג מיר מיין לעבען, אַז די קינדער פערלאָזען אונז? ער ווארפט דאָס געלט פון די קעשענעס אויף דר׳ערד, פאלט צוזאמען און וויינט.

ר׳ שמואל.

אַז דו האָסט זיי קיין גאַט נישט געגעבען, מוזען זיי דאָך איהם אַליין זוכען. עס זענען דאָך יונגע קינדער, זיי מוזען דאָך האָבען מיט עפיס צו לעבען!..

פאָרהאַנג.